

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Institut mezioborových studií Brno

Prostředí rodiny jako determinanta aktivit ve volném čase žen

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Vedoucí závěrečné práce:
Prof. Blahoslav Kraus PhDr. CSc.**

**Vypracovala:
Jana Kovářová**

Brno 2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Prostředí rodiny jako determinanta aktivit ve volném čase žen“ zpracovala samostatně a použila jen literaturu uvedenou v seznamu literatury.

Brno 15.3.2009

.....
Jana Kovářová

Poděkování

Děkuji vedoucímu své diplomové práce panu prof. Blahoslavu Krausovi PhDr. CSc. za odborné vedení a velmi užitečné rady, náměty a metodickou pomoc, kterou mi při jejím zpracování poskytl.

Také bych chtěla poděkovat svému manželovi Boříkovi za morální podporu, pomoc a trpělivost, kterou mi poskytl nejen při zpracování mé diplomové práce, ale po celou dobu studií.

Za vstřícný postoj k mému studiu děkuji celé své rodině.

Na tomto místě bych ráda poděkovala i všem ochotným respondentkám.

Obsah

Úvod	2
1. Rodina jako sociální instituce	4
1.1 Historie rodiny	5
1.2 Současnost rodiny	11
1.3 Charakteristika rodinného prostředí	15
1.4 Role ženy v rodině	18
2. Volný čas a jeho charakteristika	21
2.1 Čas jako kategorie našeho života	24
2.2. Rodina a volný čas	28
2.3 Vliv rodinného prostředí na volný čas žen.....	31
3. Průzkum vlivu rodinného prostředí na využití volného času žen v produktivním věku.....	35
3.1 Projekt průzkumu	35
3.2 Analýza dat a jejich interpretace	40
3.3 Analýza a interpretace dat v souvislosti s faktory ovlivňujícími volný čas.....	41
Závěr	56
Seznam literatury	59
Anotace.....	61
Seznam příloh	62

Úvod

Významnou roli v životě každého člověka zaujímá čas. Obvykle si lidé stěžují na jeho nedostatek. Vždyť velkou část dne tráví v zaměstnání, doma čekají další povinnosti vyplývající z potřeb rodiny, a ty většinou leží na bedrech žen. Jednou ze základních otázek je, zda zaměstnaná žena při současném vytížení má dostatek volného času pro sebe, pro realizaci vlastních zájmů.

V rovině teoretické je diplomová práce zaměřena na posouzení všech aspektů, tj. rodinné prostředí, čas strávený v zaměstnání, vzdělání, profese, které výrazně ovlivňují možnosti žen mít volný čas jen pro sebe. Prostředí rodiny je výsledkem vývoje společnosti, a proto je velmi zajímavý a potřebný pohled na rodinu v určitých historických etapách. Ukazuje se, jak se postupně mění role žen i mužů. Role muže jako živitele rodiny je svým způsobem zeslabována výdělkem, vzděláním a společenským postavením manželky. Žena sama se již nevěnuje výhradně výchově dětí, domácím pracím a zajišťování chodu domácnosti. V současné době i muži začínají využívat možnost rodičovské dovolené. Tímto se mění podstatně i vztahy mezi členy rodiny navzájem. Charakteristice rodinného prostředí, roli ženy v rodině, historickému vývoji rodiny i současné rodině je proto v první části diplomové práce věnována potřebná pozornost.

Druhá část diplomové práce je zaměřena na využití času ženami a hlavně jejich volného času. Je popsáno, jak byl volný čas vnímán v minulosti, jakou hodnotou je dnes a na příkladu tří žen z mezinárodního projektu uskutečněném Gender Studies je ukázáno, jak volný čas ženy prožívají.

Praktická část prostřednictvím provedeného průzkumu usiluje o zjištění, kolik volného času ženy mají, čím se zabývají, co vše ovlivňuje délku a charakter jejich volného času. K průzkumu byla použita metoda časového snímku, která ze všech metod nejlépe mapuje činnosti během celého dne. Lze z něj vyčíst, co ženy hodinu po hodině dělají v jednotlivých dnech během celého týdne.

Časový snímek byl rozdán čtyřiceti respondentkám v produktivním věku od 25 do 53 let. Poté bylo u všech respondentek vyhodnoceno, jak dlouho se v průměru věnují

jednotlivým činnostem. Následně byly snímky rozděleny do jednotlivých skupin podle hypotéz, které byly stanoveny na základě studia literatury i vlastních zkušeností. Záměrem bylo zjistit, kolik času jednotlivým aktivitám ženy věnují. Na otázky a hypotézy byla hledána odpověď vyhodnocením časových snímků, které jsou konfrontovány s průzkumy, které byly provedeny různými institucemi.

Téma volného času a zvláště volného času žen mě osobně zajímá, a to z důvodu, že se mě jednak bezprostředně týká a dále se domnívám, že je užitečné vědět, jak si veškerý čas rozvrhnout během celého dne a týdne, aby zůstal dostatek času nejen pro denní povinnosti, ale také k zábavě a odpočinku.

1. Rodina jako sociální instituce

Původ slova rodina v indoevropských jazycích ukazuje na její ekonomický základ. Po staletí odkazovaly vztahy v rodině téměř výlučně k vlastnictví a autoritě, nikoli k lásce. Staří Řekové používali pro rodinu slovo OIKOS, což značilo majetek a také bydliště. Z něj se vyvinulo slovo ekonomie. První ekonomie, kterou naše kultura znala, byla rodinnou ekonomikou, protože vlastnictví bylo produkováno v rodinách. Latina zavedla slovo FAMILIA, které převzaly germánské a románské jazyky jako označení pro rodinu. Římané používali toto slovo pro všechny majetek domácnosti – pole, dům, peníze i otroky. Plebejská forma sňatku spočívala ve starém Římě v tom, že muž si koupil ženu a ta byla právně uznána za jeho vlastnictví – byla jeho FAMILIA, majetek (Collins, 1985, cit. dle Možný, 2006, s. 174).

Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.

Par. 1. Manželství je trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem. Hlavním účelem manželství je založení rodiny a řádná výchova dětí.

Rodinu současnosti je možno považovat za institucionalizovaný sociální útvar nejméně tří osob, mezi nimiž existují rodičovské, příbuzenské nebo manželské vazby. Základem rodiny ve všech dosud známých společnostech je dyadický pár – muž a žena, tj. nějaká forma manželství nebo partnerství. Výchozím znakem každé rodiny je existence nejméně jednoho dítěte bez zřetele na jeho věk (Kraus, 2000, s. 78).

Dominantní hodnotou rodiny je citový vztah, rodina je především místem sociálního bezpečí (Kraus, 2000, s. 84).

Rodina plní funkci biologicko-reprodukční, sociálně-ekonomickou a socializačně-výchovnou (Kraus, 2000, s. 79,80).

Rodina představuje sociální zařízení, jehož základním účelem je vytvářet soukromý prostor pro reprodukci společnosti, stíněný proti vířícímu a nepřehlednému veřejnému světu. Chrání své členy, svou stabilitou umožňuje a podporuje dynamiku, protože chrání společenský systém před chaosem a zhroutilím. Nejstarší etické a morálně normativní spisy poukazují na to, že jakmile lidé přestávají plnit rodinné závazky, společnost ztrácí svou sílu. Už Konfucius byl před dvaceti pěti stoletími přesvědčen, že by přibýlo štěstí

a prosperity, kdyby se každý choval řádně ve svém rodinném životě (Možný, 2006, s. 14, 15).

V dnešní době, kdy se prodlužuje délka života, trvá rodina čtyřicet, padesát i více let, pokud se manželé nerozvedou. Děti jsou v rodině většinou dvě a to pouze v první třetině jejího trvání. Když odcházejí z domova, trvá manželství jejich rodičů bez dětí delší dobu než s dětmi. Posun nastává i ve věku, kdy se rodiče stávají prarodiči. Většinou jsou ještě výdělečně činní, často na vrcholu své profesionální kariéry a nečekají na hospodářskou a morální pomoc svých dětí. Naopak – poněvadž jsou obvykle finančně silnější, jsou to oni, kdo tvoří v mnoha případech ekonomické zázemí mladých manželů. Širší rodina dnes spolu většinou nebydlí, nehospodaří v jedné domácnosti, ale bezesporu zde existují určité důležité vztahy pomoci a spolupráce (Wynnyczuk, 1980, s. 13-17).

Ve většině případů jsou oba manželé výdělečně činní a jejich zaměstnání ovlivňuje chod rodiny. Hlavně na ženu jsou kladeny vysoké nároky na sloučení pracovního času s časem věnovaným rodině. Přitom jí má zbývat i čas na realizaci jejích zájmů. Zejména je nutné vzít v úvahu existující rozdílnost v odpovědnosti za péči a práci v domácnosti a odmítnout předpoklad, že se týkají výhradně žen. Možným řešením je práce na částečný úvazek. Sladění práce a rodinného života by mělo patřit k hlavním cílům ekonomické a sociální politiky státu. Prostředkem k tomu je pružná pracovní doba, možnost uvolnění z práce z rodinných důvodů a zkrácená pracovní doba (Drabeš, 2007, s. 3).

1.1 Historie rodiny

Ve společnosti ničemu nemůžeme porozumět, pokud se nebudeme dívat na stav současný jako na výslednici stavů, ze kterých povstal. Pro rodinu to platí exemplárně (Možný 2006, s. 10).

Vznik instituce manželství je historicky vysvětlován potřebou upravit vztahy muže, ženy a jejich dětí ve smyslu stanovení mocenských pozic, uchování majetku a také potřebou ochrany vůči slabším a zranitelnějším členům rodiny. Ve společnosti

přetrvával velmi dlouhou dobu model tradiční rodiny a v jeho rámci také tradiční pojetí manželského svazku. (Šťastná, 2005, s. 3).

Založení rodiny bylo hlavní náplní života. Tento požadavek se projevoval již za feudalismu – připomeňme dobu nevolnictví, či později robotu, kdy záleželo na libovůli panstva, povolit sňatky poddaným. Uzavření manželství v šlechtických kruzích či měšťanů bylo už ve středověku morálním požadavkem.

I ženy, které se neprovdaly a nestaly se matkami, žily v rodinách jako pečující tety, chůvy nebo služebné. Svobodní muži žili za zdmi klášterů nebo ve vojáckých pospolitostech (Možný, 2006, s. 270).

V rodině platily patriarchální formy, muž měl tradičně dominantní postavení a ženě byla vyhrazena funkce hospodyně a matky, která zajišťovala pohodlí a oporu muži a celé rodině.

V evropských společnostech byla obvyklá vícegenerační domácnost, protože rodina byla zároveň i hospodářskou jednotkou. Hodně věcí si vyráběla a vypěstovala sama. Příslušnému stavu rodiny odpovídalo i rodinné a dědické právo.

Se zánikem feudalismu a počínající industrializací se příbuzenská rodina rozpadá a kdysi silné domácí společenství ztrácí svoje funkce. V druhé polovině devatenáctého století už rodina není chápána jako přírodní či přirozená jednotka, ale jako instituce, která vznikla historickým vývojem (Možný, 2006, s. 31-32).

19. století

Sociologií rodiny se zabýval Emilie Durkheim (1858-1917). Patřil k proudu institucionální historicko-právní školy, která zkoumala převážně měšťanské rodiny. Podle jeho koncepce manželská rodina vzniká jako důsledek vydělení nukleární rodiny z příbuzenské rodiny. Jakmile vlastnictví již není vázáno na dům, každý člen rodiny, dokonce i děti, může mít svůj vlastní majetek. Autorita a práva otce jsou vlivem státních zásahů stále více omezována, dosažením plnoletosti ztrácí dítě právní závislost na otci a stává se plně autonomním právním subjektem. Dědění majetku a sociálního statutu, které dříve zakládalo pevnost a kontinuitu rodiny, ztrácí stále více na významu (Možný 2006, 34-35).

Druhý proud v teoretickém myšlení o rodině představovali sociální kritici a reformátoři, kteří se zaměřili především na rodiny nižších vrstev, zejména průmyslového proletariátu a venkovské komunity, pevně spjaté se svým zemědělským okolím.

Dále zde byl nový způsob organizace práce a osídlení, hovořilo se o tom, jaké jsou legitimní nároky rychle rostoucího „čtvrtého stavu“ - průmyslového proletariátu. Sociální reformátoři upozorňovali na hrozivý růst počtu rozpadlých rodin a neutěšených poměrů v proletářských rodinách rozvrácených alkoholismem a bídou. Za ideál rodiny považovali patriarchální venkovskou velkorodinu.

Měšťanská rodina neobyčejně sílila a stala se kulturním modelem a základní institucí sociální struktury.

Radikální socialisté (Bedřich Engels, Karel Marx, August Bebel aj.) byli fascinováni vizí revoluce, která měla spolu s tyranií kapitalismu zlomit i pouta rodiny. Kniha Augusta Bebela „Žena a socialismus“ se stala základem socialistického proudu feministického hnutí (Možný, 2006, s. 35-36).

Konzervativní proud představoval Frédéric Le Play, který vycházel zejména z empirických výzkumů hornických rodin. Považoval rodinu za základní jednotku studia společnosti a rozlišil následující 3 typy rodin:

Příbuzenská – všichni členové pracují bez nároků na odměnu ve prospěch rodiny. Nemají osobní vlastnictví. Rodinné společenství se skládá ze čtyř generací s více nukleárními rodinami. Děti i po sňatku zůstávají pod pravomocí nejstaršího otce, patriarchy.

Nestabilní – vzniká jako následek individualismu a industrialismu novelizujícím vlivem dědického práva v bohatých a vzdělaných vrstvách západní Evropy. Žijí v ní pouze rodiče a neprovdané děti. Po sňatku rodinu opouštějí a pak už nepocítují žádné závazky vůči rodičům a sourozencům. Otcovská autorita v této rodině mizí.

Rozvětvená – jejím základem existence je rodinný dům, v němž zůstává zpravidla nejstarší syn i poté, co se oženil a má děti. Jeho rodina je jádrem rozvětvené rodiny a přebírá odpovědnost za udržení kontinuity rodinného života a rodinných tradic. Rodinné jmění přechází nerozděleno do rukou jediného dědice, který však má více

povinností než práv: vůči rodičům do jejich smrti a trvale vůči sourozencům, které musí podporovat při vzdělání (bratry) a vybavit věnem (sestry). (Možný, 2006,37-40)

20. století

V sociologii rodiny lze rozlišit proud liberální, konzervativní a socialistický (marxistický).

a) Liberální proud

Představitelem liberálního proudu je Tomáš G. Masaryk (1850-1937). Napsal monografii ze sociologie rodiny a po celý svůj život přednášel a psal ve prospěch nároku žen na vzdělání a jejich rovnoprávného postavení ve společnosti. Pobuřovalo ho tehdy všeobecně rozšířené přesvědčení o ženské méněcennosti a o přirozeném poddanství žen mužům. Tím ale, jak má žena skloubit svůj úděl matky sedmi dětí (což byl v jeho době průměrný počet dětí narozených jedné ženě) s univerzálním humanistickým nárokem na svobodu osobnosti, se nikde podrobněji nezabýval. Svou energii vložil do přiznání volebního práva ženám, což bylo vítězstvím Masarykovy realistické strany.

Emanuel Chalupný (1879-1958) se věnoval sociologii rodiny a zjistil v dostupné literatuře, že všechny autory trápila otázka, zda na počátku byla v manželství silnější žena anebo muž. Rozlišil matriarchát od gynekokracie (vlády žen). Soudí, že ve zvířecím společenství hrají i mocensky významnější úlohu samice. Za reprodukční sociálně funkční vzorec považuje jen monogamii, která respektuje podíl pohlaví a v populaci činí otcovství sociálně identifikovatelným. Nic lepšího dodnes sociologie nevymyslela (Možný, 2006, s. 43-45).

Zakladatel sociologie na Masarykově univerzitě v Brně Inocenc Arnošt Bláha (1879 – 1960) v knize „Dnešní krize rodinného života“ uvádí, že rodina je v mravní krizi. Všimá si hmotné bídy a neutěšených bytových poměrů proletářů. Přísně kritizuje „osvobození ženy“, je-li tím myšleno osvobození od rodinných závazků a povinností k dětem (Možný, 2006, s. 47 – 49).

Poválečný vývoj

Konec druhé světové války přinesl vlnu porodů, která dostala příznačné jméno „poválečný baby boom“. Ve Spojených státech hospodářský růst dopomohl prosazovat

rodinný život s rodinným domkem – tzv. neolokalitu (samostatná domácnost v novém domě) a jako standardní způsob rodinného života se ve vyspělých průmyslových civilizacích propaguje nukleární rodina.

Baby boom se prosazuje i v českých zemích a posilují se tendence k neolokalitě a nukleární rodině. Nevyvíjí se však sociologie a rodina zmizela z veřejného diskursu na desetiletí.

b) Konzervativní proud

V padesátých letech se prosadil tzv. strukturální funkcionalismus, jako škola sociologického myšlení. Význam rodiny jako základní instituce lidské socializace je v médiích prezentován jako šťastný manželský pár, vychovávající své děti na předměstí v domku se zahrádkou. Byla to dvougenerační rodina s jasným dělením ženské a mužské role. Nukleární rodinu zapojovala do společnosti dvojí role otce: plnil roli instrumentálního vůdce a byl angažován i ve světě mimo rodinu. Manželka vytvářela v rodině bezpečné zázemí. Rodina byla chápána jako přístav intimity chránící před vypjatě konkurenčním prostředím kapitalistické společnosti (Možný, 2006, 55 – 57).

c) Socialistický proud

Ve východním bloku, v socialistické společnosti roste od padesátých let zaměstnanost žen. Součástí vývoje je růst kvalifikované přípravy žen na povolání, zejména žen mladších věkových skupin. Ekonomická aktivita žen má příznivý vliv na příjmy domácností. Kvalifikovaná příprava na povolání se prodlužuje a stále častěji se přesouvá do prvních let manželství. V sedmdesátých letech z 10 mladých ženatých vysokoškoláků a vdaných vysokoškolaček čtyři skončili vysokou školou až v manželství. Věk, kdy mladí lidé uzavírají sňatek, se posouvá na 20-24 let. S nižším věkem při vstupu do manželství souvisí vyšší rozvodovost těchto svazků. V sedmdesátých letech každé čtvrté manželství končí rozvodem, ve městech každé třetí. Mění se tradiční rodina, mění se pořadí v prioritě potřeb a požadavků, snižuje se věk při uzavírání sňatků. Růst zaměstnanosti žen má vliv na vztahy mezi manželi, trávení volného času, mění se prostředí pro výchovu dětí, snižuje se vliv mužů ve výchovném procesu. Sílí vliv televize, která především pro obyvatele se základním vzděláním se často stává jediným zdrojem informací, včetně názorů a chování i v rodinném prostředí (Wynnyczuk, 1980,9-10, 40).

Důležitou roli hrají rodiče mladé rodiny. Jejich podpora je podstatná a častá. Rodiče dbají na to, aby jejich dospívající děti zakotvily v prestižnějších povoláních a pomáhají jim v počátečních fázích jejich kariéry. Pro takovou spolupráci se ujal termín modifikovaná rozšířená rodina, která je nejrozšířenějším typem soudobé rodiny. Tento závěr z počátku 60. let razil Eugene Litwak a zachoval si platnost dodnes (Možný, 2006, s. 61,62).

Již v druhé polovině 19. století bylo zřejmé, že vzdělaná žena je přínosem jak pro rodinu, tak pro společnost. Má mít proto stejná práva v oblasti vzdělání jako muž. Na počátku 20. století ještě přetrvával názor, že dívkám postačí základní vzdělání, jež je maximálně doplněno znalostí francouzštiny a hry na nějaký hudební nástroj. Rodinné prostředí a volno je ovlivněno dobou, ve které ženy žily. V 19. století nacházíme zárodky emancipačního vědomí, které zasahuje postupně celou českou společnost. Je zaměřeno na přednáškovou činnost, na zakládání dívčích škol a na charitativní činnost. Od 90. let ženy začaly usilovat o naplňování občanských a politických práv. Ženské hnutí je chápáno především ve smyslu emancipace žen, tedy proces zrovnoprávnění žen s muži ve společnosti i v rodině. Tyto snahy vyvrcholily uzákoněním rovných práv pro obě pohlaví zakotvených v ústavě ČSR po roce 1918. Od počátku existence republiky ženy neúnavně pokračovaly ve svých aktivitách, usilovaly o to, aby zákonem daná rovnost přešla do praktického života společnosti (Malinská, 2005, s. 11, 12).

V podstatě až do poloviny minulého století měl muž dvojí roli. Plnil funkci hlavy rodiny a zároveň byl angažován v zaměstnání. Zajišťoval rodinu finančně a zároveň vyvíjel úsilí o dosažení co nejvyššího společenského postavení a tím zařazoval rodinu do určité sociální vrstvy. Jeho kariéra ovlivňovala tedy celou rodinu a jeho úspěchy byly úspěchy celé rodiny. Žena se podílela na jeho úspěchu tím, že vytvářela v rodině bezpečné zázemí a příznivé citové klima. Mnohdy se rodina stěhovala za lepším místem a vyšším postavením muže, i když to pro ni často znamenalo nepohodlí (Možný, 2006, s. 54, 60).

Během 20. století se ženám otevřel trh práce a zároveň vstoupily také do veřejné oblasti, která jim do té doby byla takřka zapovězena. V rodinné sféře se jejich zodpovědnost nesnížila, ale příjmy žen se staly nepostradatelnými pro zabezpečení rodiny.

Dvoupříjmová rodina se v české společnosti stala běžným modelem rodinného uspořádání a ženy tak dominují ve sféře soukromí, ale ve veřejné sféře je jejich role taktéž nezbytná (Bierzová, 2006, s.73).

Od konce padesátých let 20. století ženy hromadně opouštějí domácnost a profesní kariéra se pro ně stává stejně důležitou jako pro muže. Několik let věnovaných mateřství se mění z celoživotního údelu ve významnou, ale v prodlužujícím se životě už jen poměrně krátkou epizodu (Možný, 2006, s. 23).

1.2 Současnost rodiny

Rodina je v naší kultuře chápána v úzkém pojetí jako nukleární rodina ve smyslu soužití manželského páru a jejich svobodných dětí. Je místem emotivního zázemí a zdrojem připsaného sociálního statusu. Dnešní moderní společnost je poznamenána rostoucím počtem rodin s jedním dítětem a nárůstem počtu dobrovolně bezdětných manželství. Existuje také forma „manželství bez dokladů“, kterou preferují zejména mladí lidé a ti, kteří již zažili rozpad manželství. Ukazuje se, že pouze čtvrtina evropských domácností dnes funguje ve své tradiční podobě: děti a oba rodiče (Sekot, 2002, s. 119, 120).

Současná rodina je v přechodném stavu. Známe její výchozí stav, tím je tradiční rodina, ale nevíme, k jakému cílovému stavu směřuje.

Zpochybněna je role manžela a otce jako dominantního a autoritativního prvku v rodině. U mnoha mužů se vytrácí aktivní odpovědnost za rodinu. Fakticky přenechávají odpovědnost manželkám, které, ač také zaměstnané, nesou na svých bedrech rozhodující břímě provozu domácnosti. Aktivita, funkce a do značné míry i sociální status ženy se proměnil. Většina žen je ekonomicky aktivní a někdy jsou ženy dokonce svými příjmy hlavním živitelem. Vedle ekonomické aktivity je však žena také hlavní pracovní silou v domácnosti. Za této situace se během jedné až dvou generací proměnila osobnost ženy. V důsledku explozivního nárůstu vzdělání žen a tlaku souběžné pracovní aktivity a práce v domácnosti došlo k rozvoji řady schopností a dovedností a k proměně psychiky žen. Snižuje se podíl žen vůči mužům submisivních, narůstá jejich sebevědomí a dochází k průniku žen do kreativních a odpovědných profesí.

Pro řadu žen přestává být mateřství naprostou hodnotovou prioritou, pro kterou jsou ochotné obětovat vše ostatní. Tím, jak se mění obsah rolí, posouvá se rodina ze stavu stability do stavu lability. Tato labilita přináší do množiny rodin řez, podle typologie konfigurace rodiny. U některé rodiny konfigurace obsahuje méně rizikových prvků a rodina je schopna fungovat. Konfigurace jiné rodiny obsahuje více rizikových prvků a její členové situaci nezvládnou a rodina se rozpadne. Současně se vyskytují rodiny, které se úspěšně adaptují na novou společenskou situaci, na společenské požadavky na rodinu a na potřeby jejích jednotlivých členů. Tyto rodiny představují směr vývoje k novému typu rodiny.

Záporem rodin dneška je určitá dezintegrace, vnitřní labilita, izolovanost, snaha po zajištění co nejvyššího ekonomického standardu, časová zaneprázdněnost, pokles autority.

Původní stav, kdy role muže a ženy, charakter rodiny a společnost byly v rovnováze, pominul. Tyto tři roviny jsou naopak ve výrazné disharmonii, která je příčinou současné krize rodiny. Moderní manžel a otec spolupodílející se na provozu domácnosti nenaplnuje podle starých sociálních norem a očekávání tradiční patriarchální představu hlavy rodiny a jeho prestiž v rodině, u manželky a dětí může být výrazně nižší. Tím mohou být pro děti narušeny vzory rolí a vzorce chování. Moderní rodina založená na skutečném partnerství vzniká v překonávání sociální prestiže dřívějších rodinných rolí, staré konfigurace rolí a jejich obsahu (Sak, 2000, s. 203).

V České republice zakládá rodinu asi 80 procent Čechů, ale nepovede se to všem na první pokus. Opakovaný sňatek je obtížnější pro muže a ženy s nižším sociálním statusem. Zajímavým poznatkem je, že dříve tomu bývalo opačně, nejvíce rozvedených zůstávalo mezi vysokoškolačkami. Dnes každé druhé manželství končí rozvodem. Tento fakt je často citován v médiích a to vede k pocitům nejistoty mužů i žen, kteří uzavírají sňatek (Možný, 2006, s. 25).

Rodinné prostředí se mění rok od roku. Například ještě před dvaceti lety by nikoho nenapadlo, aby na rodičovské dovolené zůstal muž, pokud by k tomu nebyly vážné, většinou zdravotní důvody. Dnes přibývá žen, které dítě svěří do péče manžela a z ekonomických důvodů chodí do zaměstnání, zatímco muž zůstává na rodičovské dovolené a dovede se zhostit rodičovských povinností stejně dobře jako žena.

Rodičovská dovolená je jedním ze základních opatření, která stát poskytuje svým občanům proto, aby jim pomohl sladit pracovní a rodinné povinnosti. Zejména o nejmenší děti je třeba se velmi intenzivně starat a právě proto vzniká instituce rodičovské (mateřské či otcovské) dovolené. Rodiči je tak umožněno na tuto dobu přerušit výdělečnou činnost, zůstat doma a celodenně pečovat o dítě, zatímco jeho zaměstnavatel má povinnost jej po skončení tohoto období zaměstnat na stejné nebo podobné pracovní pozici. V ČR je to do tří let věku dítěte. Zrovnoprávněním mužů v možnosti využívat rodičovskou dovolenou byl učiněn důležitý krok ve zrovnoprávnění mužů a žen v této oblasti (Nešporová, 2005, s. 79).

Legislativa pomohla vyřešit rodičovskou dovolenou, ale jak je tato skutečnost přijímána širší rodinou a okolím? Ženy, které z důvodu lépe placeného místa nastoupily záhy po porodu do zaměstnání a o dítě se celodenně staral manžel, se mnohdy potýkaly s opovržením, údivem a kritikou, jaké jsou matky.

Ani manžel není zcela ušetřen kritice okolí. Čelí nařčení, že když se stará o děti, není schopen zajistit rodině dostatečné ekonomické zázemí a je tedy svým způsobem neschopný.

Společnost se musí v tomto ohledu ještě mnoho učit, neboť po generace je příliš zakořeněno tradiční rozdělení mužských a ženských rolí.

Manželství a rodinu lze charakterizovat pomocí čtyř základních komponent:

Struktura rodiny:

Struktura zahrnuje vzájemné vazby a pozice jejích jednotlivých členů, generační a osobnostní hranice, propojení rodiny se širší rodinou. Tážeme se na rozdělení práv a povinností, odpovědnosti. Do této kategorie spadá hospodaření s penězi, nákupy, ale i úklid, vaření a pečovatelsko-výchovné úkoly.

Intimita

Intimita je zaměřena na psychologickou atmosféru rodiny. Tzn. pocity i vědomí vzájemné blízkosti, vřelost, závislost. Intimita má podobu manželskou, rodičovskou, případně sourozeneckou.

Osobní autonomie

Osobní autonomie určuje, jak je každý člen rodiny respektován, kolik má prostoru k rozvíjení vlastní osobnosti, svých zájmů a dispozic. Fungující rodina umožňuje rozvíjet osobní autonomii všech jejích členů a současně prožívat intimitu.

Hodnoty a postoje

Hodnoty a postoje ukazují směr usilování rodiny v dané etapě jejího vývoje. Jaká je hierarchie tohoto usilování, jaké jsou preference, do čeho rodina investuje čas, energii, popř. i peníze.

Preference manželů – rodičů mohou být identické nebo rozdílné. Jsou-li rozdílné, mohou být slučitelné nebo naopak neslučitelné. S tím souvisejí i vzájemná očekávání jednoho člena rodiny od druhých.

Postoje mohou být hestické (zkvalitňují soužití) nebo dyshestické (iluze, nereálná očekávání).

Rodina i manželství jsou měnícím se celkem, který se vyrovnává se změnami uvnitř i vně rodiny. Změny a procesy v rodině označujeme souhrnným pojmem dynamika. (Plaňava, 2000, s. 74 – 76).

Myslím si, že rodinu dneška i blízké budoucnosti můžeme nastítnit následovně:

Jde o rodinu, která si uvědomuje negativní jevy ve společnosti (např. vysokou rozvodovost) a jejich důsledky (děti vyrůstající v neúplných rodinách, v rodinách, kde se střídají partneři...). Rozpozná negativní jevy ve společnosti a distancuje se od nich. Snaží se vyvarovat zápornému působení medií a dokáže mu čelit. Udržuje rovná postavení muže a ženy v rámci rodiny a zároveň respektuje určitou nezávislost každého z partnerů založenou na vzájemné důvěře. Pěstuje i ve vztahu k dětem demokratické formy jednání tak, aby stále byla zvýrazněna potřebná autorita rodičů. Je připravena kdykoliv podat pomocnou ruku každému členu rodiny i členu širší rodiny, který se dostane do problémů.

1.3 Charakteristika rodinného prostředí

„Rodinu lze z hlediska jejího fungování pojmut jako strukturovaný celek (systém), jehož smyslem, účelem i náplní je utvářet relativně bezpečný, stabilní prostor a prostředí pro sdílení a reprodukci života lidí. Jako nadřazeného pojmu používáme označení strukturovaný celek, abychom tak vyjádřili princip celosti: systém není prostým součtem částí, nýbrž novou kvalitou, vnitřně členěným (strukturovaným) celkem ohraničeným vůči ostatním systémům“ (Plaňava, 2000, 73).

Rodina je nepostradatelnou a těžko nahraditelnou institucí. Je nezastupitelná při předávání hodnot z generace na generaci, funguje jako nejvýznamnější socializační činitel.

Nukleární (jaderná) rodina je tvořena rodiči (rodičem) a dětmi

Rozšířená (velká) rodina zahrnuje blízké příbuzné, prarodiče, strýce a tety

Orientační rodina – v ní jedinec vyrůstá jako dítě

Prokreační rodinu jedinec sám zakládá

Funkční rodina plní přiměřeně všechny své funkce

Dysfunkční rodina neplní dostatečně některé funkce, celkový život však není ohrožen

Afunkční rodina nezvládá své základní funkce a je narušován socializační vývoj dítěte

Současná doba posílila význam rodiny jako útočiště před veřejným světem, zejména v sociálně slabém prostředí rodina často vystupuje jako jediný opěrný bod, kam se její členové, především děti mohou uchýlit.

Došlo k určitým proměnám v plnění funkcí rodiny.

Biologicko-reprodukční funkce

Je v zájmu společnosti, aby se rodil takový počet dětí, který zajistí zdárný rozvoj stabilní reprodukční základny. Podstata této funkce se nemění, avšak podle současného trendu ve většině vyspělých zemí je dítě často vnímáno jako překážka v profesním růstu a vlastní seberealizaci obou rodičů a v rodinách s nižšími příjmy pak také jako přepych. V posledních letech se proto v těchto zemích pozorujeme úbytek dětí.

Sociálně-ekonomická funkce

Rodina je významným prvkem v rozvoji ekonomického systému společnosti. Její členové se zapojují do výrobní i nevýrobní sféry v rámci výkonu určitého povolání a současně se rodina stává významným spotřebitelem.

Ochranná funkce (zaopatřovací, pečovatelská)

Spočívá v zajišťování životních potřeb všech členů rodiny, v péči o nemocné či nemohoucí členy.

Socializačně výchovná funkce

V rodině se dítě učí osvojovat si základní návyky a způsoby chování. Stoupá význam působení mladší generace na starší, neboť moderní komunikační prostředky zvládá právě mladá generace lépe než starší lidé.

Rekreační a relaxační funkce

Tato funkce se nejvíce projevuje ve způsobu trávení společného volného času, jak tráví dovolené, jakým zájmovým činnostem se věnují.

Emocionální funkce rodiny

Je zásadní a nezastupitelná. Tvoří citové zázemí, pocit lásky, bezpečí a jistoty (Kraus, 2008, s. 79-83).

Charakteristické znaky současné rodiny

Díky dlouhodobé demokratizaci uvnitř rodiny muž ztratil dřívější výsadní postavení. Pokles jeho autority však neznamená, že by ztratil na významu. Děti se stále aktivněji podílejí na organizaci rodinného života a vztah rodičů a dětí je více partnerský. Na roli rodičů se dítě od první chvíle svého života učí, jak vypadá vztah mezi mužem a ženou a jaká jsou pravidla jeho fungování.

Rodina se dostává do jisté izolovanosti, má na to vliv oddělený život jednotlivých generací a klesá i význam sousedských vztahů.

Rodina se zmenšuje, přibývá osob žijících osaměle a také vzrůstá počet osamělých žen s dětmi.

Přibývá rodin, v nichž se jednotliví členové jen potkávají a přestávají spolu komunikovat. Jednotliví členové rodiny mají vlastní záliby a každý si žije svůj vlastní život. To je důvodem dezintegrace a nastává atomizace života v rodině.

Rodiče jsou značně časově zaneprázdněni a mají málo času na relaxaci a na chvíle prožité společně s dětmi. Mnohdy to kompenzují vysokým kapesným, což vede k neskromnosti a sobectví dětí, někdy až k deviantnímu chování.

Model současné rodiny bývá dvoukariérový, čím dál více žen je vzdělaných, mají vysokou kvalifikovanost a tedy i zaměstnanost.

ČR patří k zemím s nejvyšším výskytem rozvodů. Rozpadá se každé druhé manželství. Rozvody se týkají přes 30 tisíc dětí ročně. Na jejich duševní vývoj a zdraví to nemá dobrý vliv. Chronický stres může vést k úzkostným stavům dítěte a důsledky této krize si dítě často nese do dalšího života. Dalším negativním jevem je i to, že partneři uzavírají nová manželství a pokud ani ta nefungují, rodiče se často střídají.

Nastává diferencovanost rodin podle socioekonomické úrovně. Děti ze sociálně slabých rodin se mohou stát terčem šikanování, častěji se u nich objevuje deviantní chování (Kraus, 2008, s. 83-86).

Demograficko-psychologické podmínky rodinného prostředí zahrnují dva okruhy problémů:

- a) celkovou strukturu rodiny a aspekty vyplývající z působení otce, matky, sourozenců a případně prarodičů. Jde především o úplnost či neúplnost rodiny, také např. o počet dětí. Specifické výchovné problémy vytváří prostředí s mnoha dětmi (tři a více), ale problematické se jeví i prostředí jedináčků, které rovněž klade na rodiče zvýšené nároky
- b) vnitřní stabilitu rodiny. Nejdůležitější rovinnou jsou jistě vztahy mezi rodiči a dětmi, do nichž se promítá demokracie

Materiálně-ekonomické faktory rodinného prostředí

Patří sem:

- zaměstnanost (profese) rodičů a vliv této skutečnosti na děti
- charakter a kvalita bydlení, vybavení domácnosti
- finanční zajištění
- individuální spotřeba rodiny jako součást životního stylu

- vliv techniky a technických prostředků na život rodiny, ale např. také materiální podmínky pro zájmovou činnost

Kulturně-výchovná oblast rodinného prostředí

záleží na:

- hodnotové orientaci a vzdělání rodičů
- životním stylu, především v souvislosti s využíváním volného času
- míře pedagogizace rodinného prostředí, která má vliv na vytváření postojů dětí k lidem, ke vzdělání, práci, kultuře, politice a vůbec k životu

Charakteristika rodinného prostředí je stejně významná jako je psychologická charakteristika osobnosti.

Informace o rodinném prostředí přispívá ke správné diagnóze a pomáhají určit optimální výchovné postupy (Kraus, 2006, s. 86-88).

Trvání rodiny lze rozdělit do několika fází. Koncept fází rodinného vývojového cyklu v sobě zahrnuje koncept přechodů mezi těmito fázemi. Proces přechodu z jedné fáze rodinného života do druhé je stejně významný jako odlišnost mezi jednotlivými fázemi. Nejvýznamnějším přechodem v rodinném cyklu je přechod k rodičovství. U většiny lidí je to zároveň nejvýznamnější přechod v životě vůbec. Je to přechod, k němuž dochází pod silným kulturním tlakem a působí zejména na ženu, neboť sociální status ženy je historicky těsně svázán s mateřstvím (Možný, 2006, s. 148, 149).

1.4 Role ženy v rodině

V minulosti muž a žena měli kvalitativně odlišné postavení v rodině. Pro naše území je doloženo, že muž bral do ruky kosu, žena srp. Byly husopasky a byli pasáčci koz. Opak si nikdo nedovedl představit.

Jen v kritických situacích hospodář dojel krávu a hospodyně naklepávala kosu.

V této souvislosti je absolutně nemožné určit významnější a méně významné úkoly. Všechny pozice a činnosti jsou vzájemně nezastupitelné a jsou na sobě závislé. Jedná se o zásadně odlišnou skladbu mužského a ženského životního údělu. Projevuje se to při rození a výchově dětí, práci v domácnosti a je součástí uceleného světového názoru, který vnímá člověka jako „ženu“ nebo „muže“ (Možný, 1987, s. 83).

Dnes se předpokládá mezi muži a ženami takřka úplná zastupitelnost (Možný, 1987, s. 85).

Naše kultura vytvořila pro mužskou a ženskou roli jisté normy a očekávání, která mají psychologické dimenze.

Od žen se očekává, že jsou orientované na domov a děti, jsou vřelé, laskavé, jemné a něžné. Jsou empatické, ohleduplné, taktní a soucitné, ale na druhé straně náladové, přecitlivělé, emocionální, hašteřivé (Plaňava, 2000, s. 108).

Ženy plní role manželky, matky, hospodyně.

Na rodinném životě jsou vidět stopy bývalé výrazné dominance ženy v této sféře. Začíná to již tím, že prokreativní rodina je spojena především s rodinou ženy. Rodina ženy častěji pomáhá v péči o domácnost, nežli rodina muže a také rodiče manželky častěji pomáhají při výchově dětí a častěji napomáhají při využití volného času (Možný, 1987, s. 87).

Většinu prací dělá v domácnosti žena. Plaňava uvádí, že ve 210 ze 260 manželských párů v dysfunkčních manželství a čtvrtině funkčních žena dělá vše a muž nic. Nejčastější model rozdělení domácích prací je ten, že žena dělá většinu prací a muž jí pomáhá. (Plaňava, 2000, s. 113).

Za domácí práce jsou považovány aktivity, které se více či méně opakují. Jedná se o široký okruh činností – od úklidu, nakupování, stravování, péče o potomky, rekreačních aktivit až po sdílení intimity, včetně sexu. Všechny probíhající aktivity se realizují v určité situaci a určitém prostředí. Všechny tyto události a situace mají předvídatelný charakter, nastávají v určitém sledu (Plaňava, 2000, s.145).

Jak již bylo řečeno, většinu prací v domácnosti dělá žena. Na ženě hlavně také závisí péče a starost o malé děti, neboť je s nimi delší část dne, zatímco muž chodí do práce a zajišťuje ekonomickou úroveň rodiny. Proto mnohdy bývá silnější pouto mezi matkou a dětmi. Matky se také více zajímají u dětí školou povinných o úkoly, o volný čas dětí, s kým se kamarádí, jaké mají starosti a radosti. Nezřídka mají muži názor, že když je dítě malé, má se mu věnovat matka, zatímco otec nastupuje, až je dítě starší. Tehdy teprve že si s ním může hrát, povídat si, vychovávat.

Avšak role rodičů při narození dítěte jsou nezastupitelné. Neplatí, že matka nejdříve pečuje a později přichází otec. Oba dva musí stát u dítěte ihned a každý hraje svoji trochu odlišnou roli. Dítě od útlého věku citlivě rozlišuje ženské a mužské chování a samo se učí, jak se chovat. Chlapec se snadněji stává mužem, kdežto dívka se na svém otci učí rozumět chování mužů a odráží v otci i svoji ženskost.

Matka je zdrojem pohody a rodinného tepla. Otec je optimistický a vyrovnaný zdroj jistoty a bezpečí. Chování obou musí být pozitivní a vstřícné (Täubner, 1993, s. 6,7).

Dnešní role muže se v mnohém oproti dřívějšku změnila. Muž býval hlavou rodiny, žena i děti k němu vzhlížely a mnohdy si netroufily mu odporovat. Dnes jsou ženy sebevědomé a často dominantní. Muž již není jediným živitelem rodiny, také ženy jsou výdělečně činné. Ukazuje se, že oba rodiče jsou schopni se o děti postarat stejně dobře. Podíl muže na výchově dětí vzrostl. Může ženu zastoupit i u zcela malých dětí a mnohdy to dělá rád, což ukazuje fakt, že přibývá mužů na rodičovské dovolené. Právo nastoupit na rodičovskou dovolenou mají muži v České republice od roku 2001. Rodičovský příspěvek bere v současné době asi jedno procento mužů. Dochází k prolínání rodičovských rolí, ale co se týká dělby práce v rodině, většinou přetrvává tradiční rozdělení domácích prací na tzv. ženské a mužské.

Zvětší-li se ekonomická kapacita ženy kultivací její pracovní síly prostřednictvím kvalifikace natolik, že dokáže i sama udržet rodinu na akceptovaném standardu a je-li v jejích rukou prostředek a tedy i rozhodnutí o počtu dětí, je poprvé v historii skutečně nezávislá, samostatná, rovnoprávná (Možný, 2006, s. 148).

2. Volný čas a jeho charakteristika

Volný čas je definován v literatuře různě.

Volný čas je ta část mimopracovního, mimoškolního času, která zbude po zabezpečení individuálních a rodinných, existenčních a biologických potřeb (Sak, 2000, s.133).

Jedná se o časový prostor, který člověku umožňuje svobodnou volbu činností, kdy si člověk vybírá činnost nezávisle na společenských povinnostech, vykonává ji tedy dobrovolně a tato činnost mu poskytuje uspokojení a příjemné zážitky (Vážanský, 1995, s. 2).

Historie volného času

Volným časem a jeho prožíváním se zabývalo lidstvo již velmi dávno. První hlubší vymezení volného času v naší civilizaci učinil řecký filozof Aristoteles. Charakteristickým znakem společnosti tehdy bylo vyzdvihování intelektuální činnosti, rozjímání. To vede člověka k moudrosti a samostatnosti. Rozjímání se realizuje ve volném čase. Staří Řekové považovali volný čas za míru lidského štěstí. Aristoteles chápe volný čas jako čas na rozumování, čtení veršů, povídání si s přáteli, poslouchání hudby. Je to čas na vědu a filozofii, na vážné věci. Nemá nic společného s lenošním, nudou. Svoboda tehdy spočívala v tom, že člověk nemusel pracovat a oddával se volnému času. Aristoteles je v mnohém blízký dnešnímu člověku, jak vidíme z jeho definice volného času:

„volný čas je souhrn činností, které člověk koná pro vlastní potěšení a vlastní blaho“.

U Platona se v jeho „Zákonech“ objevuje vztah práce a volného času (zahálky).

V období středověku má v evropské společnosti dominantní postavení církev, která hlásala odlišnou koncepci volného času, opírající se o asketický vztah k životu. Za nejvyšší hodnotu je považováno rozjímání.

Renesanční myslitelé začínají oslavovat práci duševní i fyzickou. Varují před zahálkou a leností a oslavují práci. Nicnedělání je zavrhováno, renesance vidí v práci hlavní životní dominantu.

Nový názor na práci a volný čas dotváří Luther (1483-156) a kalvinismus tím, že rozšiřují pracovní povinnost na každého člověka – potíral mnišství a žebrotu.

Požadavek volného času vytyčil Thomas More (1478-1535), v jehož „Utopii“ člověk pracuje jen 6 hodin. S volným časem může nakládat dle svého svobodného rozhodnutí (Čihovský, 2006, s. 28, 29).

Volný čas se stal aktuální pro velkou část industrializované společnosti teprve zavedením osmihodinové pracovní doby, to znamená od první světové války.

Avšak už od 14. století se začalo užívat spojení slova „volný“ s pojmem „den“ a „čas“. Vyskytoval se hlavně ve slovníku obchodníků, pocestných a navrátilců z cest.

Humanistický volný čas byl chápán jako zvýšená svoboda pro určitou, převážně obchodní oblast, avšak pouze pro jednotlivce. Tímto označením se poprvé vyjádřil zvýšený nárok individua na svobodu, nezávislost.

V období reformace se vytvořila odlišná etika práce, která vedla k tomu, aby byl čas daleko přesněji kalkulován.

Od 18. století se rozvíjela protestantská duchovní péče, která rozdělovala čas ve smyslu pracovní etiky. Měly se vykonávat „nutné věci“ a byl vymezen časový prostor určený k náboženskému rozjímání.

V 18. století se díky osvícenskému hnutí stala cílem úplná a opravdová svoboda člověka. Proto J.J. Rousseau vyžadoval již v roce 1760 založit celý život na „čase svobody, volnosti“.

Se vznikem industriální společnosti a hlavně počátkem 20. století byl pojem „volný čas“ přenesen do hospodářského světa. Stal se problémem dělníků a s tím spojené dominantní kategorie průmyslové společnosti. „Pracovní doba“ a „volný čas“ se postavily proti sobě, vyžadoval se „regulovaný volný čas“. Práce ve volném čase byla odmítána.

Po druhé světové válce nastala kvantitativní změna pracovní doby z důvodu potřeby obnovy hospodářství. Vzrostla týdenní pracovní doba. Později docházelo k její redukci.

V industriálně vyspělých zemích v šedesátých až osmdesátých letech 20. století začala práce ztrácet svou ústřední pozici. Začala být chápána jako zaměstnání, které je nezbytné k zabezpečení živobytí. Ve volném čase se začala objevovat jistá míra užívání a spotřeby, svoboda, které směřovaly k uvolnění, příjemnému procítění volnočasové pozice člověka (Vážanský, 1995, s. 17-20).

Podle odhadů Světové organizace práce připadají na ženy, které tvoří zhruba polovinu lidstva, dvě třetiny odpracovaných hodin, deset procent vyplacených mezd a jedno

procento vlastnictví majetku. Ten nepoměr mezi prací a příjmem i majetkem je dán povahou rozdílu mezi veškerou lidskou činností, jež produkuje statky a služby a zaměstnáním, tedy prací vykonávanou za mzdu (Možný, 2006, s. 175).

Volný čas zaujímá v životě člověka důležité místo. O výčet funkcí volného času se pokusil P. Masarik. Uvádí například tyto funkce:

Odpočinek, zábava, rozvoj osobnosti, zájmové činnosti. Rozpracoval je do pěti skupin:

- 1) aktivní oddych, rekreační činnost, relaxace a regenerace duševních a tělesných sil, kompenzace pracovního nebo školního zatížení
- 2) rozvoj a formování schopností, nadání, talentu – zabezpečení mnohostranné kultivace duševních a tělesných schopností
- 3) seberealizace – v oblasti potřeb (psychických a sociálních), zájmů, sebeuplatnění, sebezhdnocování
- 4) socializace – osvojování sociálních způsobilostí, komunikace a návyků, kompenzace nedostatků sociálního a rodinného prostředí
- 5) prevence vůči negativním formám chování (kriminalita, drogová závislost) (Masarik, 1995, s. 112)

Během dne volný čas může být rozdělen nerovnoměrně. Někdy jej užíváme po čtvrthodinkách během dne, jindy máme třeba pět hodin jen pro sebe.

Jsou jedinci, kteří se pohybují v extrémní rovině a volný čas si nenajdou vůbec. Jsou to tzv. workholici, kteří sami sebe pohání k čím dál větším výkonům. Takový člověk dříve či později na přetěžování organismu doplatí.

Druhým extrémem může být nevyužitý volný čas spojený s nudou, s pocitem prázdna. Také tento extrém je pro organismus škodlivý.

Často slyšíme z úst mladých, střední generace i starých lidí: „Nemám čas“. Je to subjektivní pocit, který se může změnit při dobrém plánování času, pokud se člověk naučí dobře zorganizovat svůj čas.

2.1 Čas jako kategorie našeho života

„S časem je to jako s penězi, neustále máme pocit, že bychom obojího potřebovali více“ (Filipcová 1966, s. 14).

Abychom mohli určit kategorii volného času, je nutné nejprve vysvětlit, co je to čas. Filozofové a myslitelé se po tisíciletí snažili vysvětlit filozofickou hádanku vztahující se k povaze času. Zajímala je otázka, zda je čas jen pozadím, jeviště událostí, ale událostmi zůstává neovlivněn nebo je ovlivňován fyzikálními procesy. Platonské pojetí vnímá čas jako transcendentální součást reality a nemá začátek ani konec. Islámští filozofové zase říkají, že čas vstupuje do hry spolu s vesmírem. Dokud nebylo vesmíru, nebylo ani času. Sv. Augustin naopak tvrdí, že svět byl stvořen nikoliv v čase, ale zároveň s časem (Barrow, 2008, s. 90-91).

Čas je dle sociologického slovníku symbol sloužící ke komunikaci a orientaci v ustavičném proudu dění. Je také sociálním tlakem, kterým na jedince působí druzí tak dlouho, až si jej osvojí jako něco vlastního. Čas je čtvrtý rozměr, ve kterém člověk jedná. Sociální jednání je vázáno na čas a časové struktury. Prožívání času je ovlivněno kulturou. Evropské vnímání je ovlivněno židovsko-křesťanským pojetím, chápajícím čas jako lineární plynutí od stvoření světa k jeho zániku, členěním času pomocí hodiněk a kalendářů, rozvojem přírodních věd a potřebami městské společnosti s její dělbou práce (Jandourek, 2001, s. 49).

Veškerý čas lze rozdělit na pracovní a mimopracovní, ten pak dále na vázaný a volný. Pro plnění většiny cílů je rozhodující stanovení míry pracovního času a jeho využití. (Kraus, 2007, s. 23).

Dospělá populace v produktivním věku má svůj denní čas rozdělen zhruba na třetiny. Třetina je věnovaná spánku, třetina zaměstnání, třetina ostatním činnostem. Ty tvoří převážně domácí povinnosti, hygiena, stravování a určitý díl patří volnému času. K duševní pohodě a ke spokojenému životu je potřeba, aby se život člověka neskládal pouze z povinností, ale také z odpočinku a zábavy.

Vedle času pracovního a volného je nutné počítat s časem vázaným. Je to čas, který není určen k věnování se konkrétní činnosti, ale je nutný k jejímu zajištění. Typickým příkladem vázaného času je cesta do zaměstnání. Tento čas není možné strávit prací a není možné si jej prožít dle svých představ. Tento vázaný čas může být v rámci dne zanedbatelný, ale může také ze čtyřiaadvaceti hodin ukrojit značnou část.

Pokud je takový čas dost dlouhý, může být v rámci možnosti do určité míry využit. Příkladem může být žena, která již mnoho let dojíždí do zaměstnání vlakem. Cesta jí zabere hodinu a půl – tam i zpět a ve vlaku se učí angličtinu, takže dospěla až ke složení státní zkoušky. Sama říká, že kdyby pracovala v místě svého bydliště, nenutilo by ji nic k tomu, aby se intenzivně jazyku věnovala.

Možností, jak trávit volný čas, je nepřehledné množství.

Mohou to být mediální aktivity, tedy sledování televize, videa, DVD disků, sport, turistika, práce na zahradě, kultura, čtení knih, novin a časopisů, luštění křížovek, studium, sběratelství, návštěvy restaurací, vedlejší výdělečná činnost. Zvláště chválihodné jsou aktivity věnované druhým lidem, ať už ve formě pomoci či zpříjemnění jejich volného času.

Volnočasové aktivity se mohou měnit s ročním obdobím. Jiné sporty a jinou zábavu lze provozovat v zimě, jinou v létě. Také věk, pohlaví, vzdělání, zdravotní stav, povaha, prostředí a další faktory mají vliv na trávení volného času.

V mnoha případech lze velmi těžko vyhodnotit a stanovit přesnou hranici mezi opravdu čistě volným časem a časem, který se již začíná prolínat s určitým druhem pracovní činnosti. Zároveň není snadné jednoznačně určit, která aktivita je zájmová a která už spadá spíše do pracovních povinností, a to ať už souvisejí s profesními nebo rodinnými povinnostmi. Vzhledem k těmto aspektům si můžeme položit otázku: v jakých životních situacích je vzdělávání volnočasová aktivita? Je to aktivita nutná, tedy pracovní, protože z hlediska získání vyšší kvalifikace získáme lepší uplatnění na trhu práce, a z toho vyplývající zlepšení ekonomické situace při získání kvalifikovanějšího místa a lepšího společenského uplatnění. Například navštěvování jazykových kurzů spadá spíše do aktivity nutné, tedy pracovní, protože se vztahuje k lepšímu uplatnění při návštěvě cizích zemí, příp. styku s cizinci. Nebo je to opravdu volnočasová aktivita?

Toto by snad mohla být volnočasová aktivita pouze v případě, že cizí jazyky studujeme jen ze záliby a využijeme je jen o dovolených.

Aktivity spojené s pomocí druhým lidem – např. nadace, jsou volnočasovou aktivitou nebo pracovní činností?

Jsou aktivity, kterým se člověk věnuje ve volném čase, ale pak se pro něj stanou víceméně povinnostmi. Příklad: žena se zapojí ve volném čase do tělovýchovné aktivity, vede jógu a později musí již toto vykonávat jako povinnost, neboť další účastníci cvičení s tím počítají.

Hranice mezi povinnostmi a koníčky může být velice úzká. Například práce na zahradě se může pro někoho stát koníčkem a pro někoho je nepříjemnou povinností. Proto pohled na rozlišení aktivit je naprosto individuální.

Volný čas jedinců a v úhrnu volný čas společnosti, představuje duchovní bohatství společnosti. Volný čas je systémově provázán s daným typem společnosti, kterému odpovídají určité hodnoty, instituce, vzorce chování a sociální mechanismy spojené s naplňováním volného času. Volný čas má ve vztahu k jedinci především funkci relaxační, rekreační a rozvojovou. Činnosti člověka ve volném čase nejsou izolované projevy lidské aktivity, ale články v řetězci příčin a důsledků. Jsou výrazem subjektivní stránky člověka, jeho potřeb a zájmů. Reálné aktivity i jejich subjektivní určení nevycházejí pouze z daného subjektu jedince, ale mají své zázemí v rodině. Zájmy a aktivity jedince navazují na hodnotovou orientaci, kulturu a způsob života jeho rodiny (Sak, 2004, s. 59,60).

Pokud se volný čas rodiny zaměřuje na určitou činnost, např. sportovní či kulturní aktivity, je předpoklad, že děti si přenesou tento model jednou i do svých rodin.

Aktivity ve volném čase jsou jednak výrazem osobnosti, jednak tuto osobnost dále formují. Obraz prožívání volného času vypovídá o sociálním poli jedince (Sak, 2000. s. 211).

Volný čas přispívá rovněž k uplatňování zásad tvorby zdravého životního stylu, který souvisí se základními funkcemi volného času:

- regenerační a zdravotně hygienická funkce – udržování fyzického a duševního zdraví
- vzdělávací a sebezvzdělávací funkce – přispívá k celkovému rozvoji osobnosti

- kompenzační (relaxační) funkce – znamená regeneraci sil
- socializační funkce – pocit osobního uspokojení (Kraus 2007, s. 64)

Ve společenské oblasti se jedná o zlepšení kvality života; možnosti užívání a tvorby volného času jsou považovány za důležitý aspekt životní úrovně. Pro mnohé lidi představuje volný čas ústřední pole rozvoje sebe sama, prostor k seberealizaci. Volnočasovou politiku tvoří část politiky společnosti, orientovaná na základní lidskou potřebu seberealizace a průběžného poskytování smyslu života.

Při úvahách o volnočasové politice je třeba vzít v úvahu i následující skutečnosti:

- více než 60% volného času bude utvářeno v prostředí vlastního bytu
- 20% volného času je ovlivněno obytným prostředím bydliště

Existuje velmi rozmanitá infrastruktura volného času normálního, řadového jedince (bez nároku na úplnost):

- parky, hřiště, koupaliště a kryté plovárny, fitness, kluziště, cyklostezky, tělocvičny, sportovní haly, centra setkávání (střediska mladých, dětí, seniorů, rodin atd.), kluby
- vzdělávací nabídky, knihovny, zoologické zahrady, muzea (Vážanský, 1995, s. 37-40).

Lidem bydlícím ve městě je nabídnuto mnoho různých možností, jak využívat volný čas, zatímco v menších městech a vesnicích si lidé hledají volnočasové aktivity spíše sami. Ať je to kutilství, zahradnické práce, využití toho, co nabízí sama příroda: koupání v rybnících, běžkaření...atd.

Nejen práce, ale i život ve volném čase zřetelně formuje osobnost člověka v dnešní společnosti, zasahuje do procesu vytváření individua i do vývoje celé společnosti. Sféra volného času si vynutila vznik a rozvoj tzv. kulturního průmyslu, který obsluhuje člověka v době volna a má mu poskytovat osvěžení, zážitky i poznatky (Filipcová, 1966, s. 9).

Velkou úlohu v trávení volného času tvoří **média**.

V roce 2005 dělala agentura SC&C průzkum pro Lidové noviny, v němž byla sledována čtyři vybraná média (internet, knihy, časopisy, noviny) a bylo sledováno, jaké funkce jim respondenti připisují. Dominantně informativní se ukázaly noviny a internet. Zábavu lidé nejvíc hledají v časopisech a umělecký zážitek byl přisouzen knihám. Ve výzkumu bylo sledováno, čemu kromě médií se lidé nejvíce věnují ve volném čase. Pětina respondentů upřednostňovala setkávání s přáteli, sedmina dotázaných se nejvíce

věnovala zahradničení, desetina dává přednost sportu a turistice. Stejně množství se věnuje kultuře (divadla, kina, koncerty, výstavy). Téměř zanedbatelná skupina dotázaných se věnuje aktivní kultuře, tj. hudební produkci, malování, keramice.

Průzkum dále ukázal, že kulturním akcím se ženy věnují dvojnásobně častěji než muži. Muži však čtyřnásobně častěji navštěvují sportovní akce.

Mladší lidé navštěvují častěji kulturní akce a věnují se sportu, starší se mnohem více zabývají zahrádkařením a chalupařením (Trávníček, 2008, s. 95-97).

2.2. Rodina a volný čas

Rodina představuje oblast významných vlivů ve vztahu k volnému času v mnoha směrech. Životní styl rodiny je určován počtem dětí, bytovými a sociálními podmínkami. Rodina je zdrojem vlivů, které se vztahují k volnému času. Volný čas a jeho prostředky, moderní technika, která je mu k dispozici, vplývá do rodinného prostředí a přetváří je. Masové komunikační prostředky posilují u rodin prvky pasivity (Filipcová, 1966, s. 58, 60).

Do konce 2. světové války byly ženy převážně v domácnosti, nebyly zaměstnány a měly relativně dostatek volného času a málo aktivit. Žena byla v podřízeném postavení k muži a společensky bylo vlastně nepřipustné rozvíjet aktivity (snad kromě tělocviku v Sokole či Orlu).

Zajímavý a svým rozsahem ojedinělý byl mezinárodní projekt vedený Gender Studies. Účastnily se jej ženy z České republiky, bývalé NDR, Polska, Srbska, Černé Hory, Chorvatska, Slovenska a Ukrajiny. Těžiště projektu spočívá v zachycení životních zkušeností a názorů žen tří generací metodou oral history, která umožňuje vypravěčkám, aby samy určily, co pokládají ve svém životě za důležité, co chtějí sdělit a zachovat pro budoucí generace. Tento dlouhodobý mezinárodní projekt je nazván „Paměť žen“. Vybrala jsem z něj tři příběhy, které se váží k volnému času.

Z vyprávění Vandy (nar. 1926), týká se období socialismu:

„Jestli mi zbýval nějaký čas pro sebe? Ani nemohu říct. Skutečně jsem se věnovala po zaměstnání dětem a rodině. Sokol byl zrušený, chodila jsem cvičit aspoň do kurzů rytmiky. Volného času při zaměstnání moc nebylo.

Brala jsem ale život tak, jak byl. Ono to bylo všechno jako předurčené. Tenkrát ani nebylo moc na vybranou, nešlo si stavět nějaké vzdušné zámky nebo spřádat sny. Člověk byl rád, že se dostal na školu nebo do závodu. My dívky jsme byly vychovávány tak, že rodinný svazek byl považován za to hlavní v životě, takže jsme to přenášely i na náš vztah a na děti.

Jestli jsem měla čas pro sebe, na kulturu? Já jsem ani žádné zájmy neměla. Šila jsem, to ano, nejen pro sebe, jedné mamince, druhé mamince, a přešívala jsem. Jinak volno pro sebe neznám vůbec. Za svobodna ano, pak už ne“ (Frýdlová, 2006, s. 93, 99, 114).

Z vyprávění Olgy (nar. 1945, 1 dcera), týká se devadesátých let 20. století

„Za svobodna jsem žila dost společenským životem. Měla jsem okruh zajímavých přítelkyň. Když jsem se vdala, muž byl vždy dost samotářský, tak si stačíme sami. Připadá mi, jako bych předtím žila jiný život, jako bych byla jiná osoba. Ale to byla jiná životní etapa.

Je málo času. Každý víkend, pokud to jde, podnikáme v sobotu výlety. Nikdy jsem neměla ráda chataření, to je takové omezené. Tím, že nás maminka vodila za kulturou, tak tu potřebu mám pořád. Pokud nejedeme na celý víkend na Šumavu, tak jdeme v neděli třeba na výstavu nebo na koncert, někdy taky zůstaneme doma, posloucháme hudbu, máme dobré desky a povídáme si. Manžel nahrává zajímavé filmy na video, čteme. Pořád máme nějakou náplň.

Všechny dovolené máme společné. I když nemáme tolik peněz, snažíme se být hodně pohromadě. Šumava na kolech, to je širší rádius, vždycky máme přesné informace, co kde je, a co chceme vidět. Netrápíme se, když nejsou peníze, bereme to oba dva s humorem. U nás vládne pohoda“ (Frýdlová, 1998, s. 164, 165).

Do třetice **vyprávění Ljuby** (ročník 1935, vdaná, 1 dcera). Toto vyprávění slouží jako ukázka, jak lze trávit volný čas ve prospěch druhých.

„Po roce 1989 jsem se dala do křesťanské služby. Doufám, že jsem tam platná, snažíme se pomoci, kde je to zapotřebí. Jednu z velkých akcí, kterou jsme dělali, bylo například posílání léků do Jugoslávie. To jsem si vzala na starost. Nebylo to jednoduché, ale ráda

jsem to organizovala. Napřed jsme museli sehnat peníze, psala jsem do novin a přesvědčovala v okruhu svých známých a v různých společenských kruzích, všude jsem chodila a přesvědčovala, takže jsme dali opravdu dohromady dostatečně velkou hromádku peněz. Nakoupili jsme spoustu léků a zvládli i tu šílenou organizaci, jak léky do Jugoslávie dostat. Nejvíce práce dalo zvládnout agendu kolem toho, tu spoustu byrokracie. Ale bylo to pěkné. Do každého balíku jsme dali malý lístek, kdo jej posílá, kdo jsme a že jim přejeme, aby válka brzo skončila a naši adresu Křesťanské služby ve sboru. Když potom přišlo pár odpovědí, že balíčky dostali, tak nás to hrozně potěšilo“ (Frýdlová, 1998, s. 123).

Zajímavým dokumentem jsou studie VÚPSV Harmonizace rodiny a zaměstnání. Bylo sledováno, jaký názor mají respondenti na partnerskou spolupráci a rovné šance partnerů v manželství.

Spolu s preferováním vyvážené spolupráce při zajištění chodu domácnosti jsou respondenty podporovány také rovné šance a příležitosti pro oba dva partnery věnovat se jak svému zaměstnání, tak i svým koníčkům a zájmům. Třetina dotázaných určitě souhlasí a další více než polovina (55%) spíše souhlasí s tím, že by jak muž, tak žena měli mít v manželství stejnou možnost věnovat se svému zaměstnání. Toto tvrzení častěji a s větší vehemencí podporují ženy (40% určitě souhlasí) a lidé s vysokoškolským vzděláním. Naopak lidé bez maturity častěji s tímto tvrzením nesouhlasí (v 16%).

Stejná možnost pro oba manžele věnovat se svým koníčkům a zájmům je podporována ještě o něco více než rovnost pracovních šancí. S výrokem nesouhlasila pouhá 3% dotázaných. Ani v tomto případě nepřekvapí, že ženy častěji než muži vyjadřují uvedenému tvrzení plnou podporu („určitě souhlasím“). Stejně tak výrok častěji podporují vysokoškolsky vzdělaní lidé, u kterých se dá říci, že se již počáteční volbou seberealizace prostřednictvím vzdělávání přihlásili k uvědomování si důležitosti pracovní, ale i mimopracovní sféry a osobních zájmů v životě člověka (Nešporová, 2005).

Údaje o volném čase žen jsou většinou zahrnuty ve studiích, které pojednávají o jiném problému, než je volný čas. Například v Učitelských listech z 1. 2. 2008 Ludvík Eger ve svém článku „Feminizace škol a ženský prvek v řízení organizace“ píše:

Pro řízení organizace, kde je zaměstnáno hodně žen, je vhodné si uvědomit fakt, že vdaná zaměstnaná žena pracuje týdně 80-90 hodin a volný čas žen se odhaduje asi na 8% (1,92 hodin, 1 hodina a 55 minut) oproti 17% (4 hodiny) u mužů (<http://ucitelske-listy.ceskaskola.cz>).

Zvládat kombinaci pracovní a rodinné zátěže není vůbec jednoduché. Jako užitečné se jeví využití flexibilních forem zaměstnání, ale je velmi nízká dostupnost alternativních forem zaměstnání. Nejdůležitější strategií ve zvládnutí zaměstnání i rodinných povinností je pro současné rodiče partnerská dělba práce a odpovědnost (Křížková, 2006, s. 96).

Volný čas tvoří podstatně menší část prožívaného života ženy během týdne. Během vývoje společnosti v uplynulých dvou stoletích došlo k podstatným změnám. Žena 19. století byla domácí paní s množstvím možného osobního volna, ale v plné závislosti na muži. Do skončení druhé světové války žena byla opět převážně ženou v domácnosti. Zlom nastal ve východním bloku v poválečném období v podobě povinné pracovní povinnosti i pro ženy. Z hlediska volného času pracující ženy měl svůj význam přechod na pětidenní pracovní týden v šedesátých letech a možnost využití volných sobot. Vzrostla důležitost rozvrhu času pracovního, vázaného i času volného.

2.3 Vliv rodinného prostředí na volný čas žen

Prostředí je prostor, který člověka obklopuje. Má stránku materiální a osobnostně-vztahovou.

Rodinné prostředí je přirozené prostředí, do něhož se člověk rodí. Rodina je strukturovaný celek , jehož smyslem, účelem a náplní je utvářet relativně bezpečný, stabilní prostor a prostředí pro sdílení , reprodukci a produkci života lidí. (Kraus, 2008, s. 80).

Rodinné prostředí ovlivňuje délku volného času žen i to, jakým způsobem ženy čas prožívají.

Na délku volného času má vliv **struktura** rodiny. Jsou rodiny početné, kde je hodně dětí, žena se stará o velkou rodinu. Jistě jí zbývá pro vlastní koníčky méně času, než ženě, která má jedno dítě. Matka více dětí je více vytížena, je na ni kladeno více povinností. Je správné, jestliže jsou i děti zapojeny do péče o domácnost, samozřejmě přiměřeně jejich věku s ohledem na jejich vytíženost.

Ženy musí více času věnovat dětem a domácnosti tam, kde jejich partneři pracují mimo domov a vracejí se domů jen na víkend nebo pracují v zahraničí.

Neúplná rodina rovněž klade na ženu vyšší nároky než rodina, kde muž přebírá určité povinnosti a starost o děti i domácnost. Je jisté, že žena, která nemá partnera, se věnuje nejen všem domácím pracím, ale přebírá také řadu tzv. mužských povinností.

Vliv na délku volného času ženy má také její **zaměstnání**. Žena, která si buduje kariéru a chce být úspěšná, má méně času pro sebe, než žena v domácnosti, či žena pracující na částečný úvazek.

Bydlení je jednou z dalších determinant, které ovlivňují délku volného času žen. Údržba velkého domu se zahradou klade na ženu mnohem větší nároky, než bydlí-li rodina v bytě. Pokud však vlastní rodina byt a zároveň na víkend odjíždí na chatu, či chalupu, rovněž tato skutečnost má na volný čas ženy velký vliv. Zde se však již chataření může prolínat s činností ve volném čase, neboť chata a zahrada může být příjemnou volnočasovou aktivitou.

Vzdělání ženy může také ovlivnit její volný čas. Zde může být vliv veden dvěma směry. Žena s vysokoškolským vzděláním, může mít více volného času, neboť její většinou lépe placená práce jí dovoluje určit si pracovní dobu nebo si na určité domácí práce může najmout pracovní sílu. Její vzdělání jí však může také popohánět k vyšším pracovním výkonům, buduje kariéru a naopak její volný čas se zkracuje.

Na využívání volného času má vliv také **hodnotová orientace**. Jsou rodiny, které investují čas a peníze do kultury, jiné do sportovních aktivit, také prosociální citění má vliv na činnost ve volném čase.

Ekonomická situace rodiny je další faktor, který se podílí na tvorbě volného času. Rodina, která je ekonomicky dobře zajištěna, má jiné možnosti v prožívání volnočasových aktivit, než rodina, která žije od výplaty k výplatě. Aktivní prožívání volného času dětí je nákladná záležitost. Většina rodičů ráda dětem dopřeje různé zájmové kroužky, kluby, sportovní činnost, návštěvy základní školy umění, ale může tak činit jen v rámci finančních možností rodiny.

Můžeme rozlišit dva druhy činností spojených s domácností. Základní je správa domácnosti (tzv. management). Jedná se o zodpovědnost za domácnost a její fungování. Je třeba rozdělovat úkoly, vysvětlovat, jakým konkrétním způsobem lze co a kde udělat či obstarat. Tato organizační práce je ve většině domácností zajišťována ženami.

Druhým typem činnosti v domácnosti jsou rutinní domácí práce jako je vaření, úklid, praní a vše, co je nutné vykonat v běžném provozu domácnosti. Ženy stále vykonávají většinu těchto prací, ale muži pomáhají více než v minulosti.

Sociologický ústav Akademie věd ČR provedl v roce 2006 průzkum v rámci projektu „Kombinace pracovního a rodinného života v perspektivě genderových vztahů, sociální a zaměstnavatelské politiky ČR“ zabývající se rozdělením domácích prací v rodinách s dětmi do 18 let. Z průzkumu vyplynulo, že ženy stráví oproti mužům větší část dne prací – placenou i neplacenou v součtu. Zaměstnané matky věnují pracovním aktivitám denně 14,02 hodin a mají asi dvě hodiny volného času v průměru. Zaměstnaní muži s dětmi stráví prací denně 12,73 hodin a mají zhruba tři hodiny volného času denně. Dále průzkum ukázal, že zhruba 14% mužů se domácím pracím nevěnuje vůbec. 60% mužů tráví domácími pracemi průměrně 1-2 hodiny denně.

Více než 50% žen se věnuje domácím pracím čtyři hodiny denně.

Dále byl průzkum zaměřen na to, kdo vykonává nejběžnější domácí práce. Většinu aktivit jako je vaření, umývání nádobí, praní, žehlení, běžný i větší úklid vykonávají ženy. Jinak je tomu pouze u drobných oprav, které mají ve většině domácností (dvě třetiny) na starosti muži. Ukázalo se, že muži mají významný podíl v otázce nakupování (20%). Tato aktivita je také z velké části vykonávána partnery společně (asi v polovině domácností). Podobně je tomu u velkého úklidu, asi ve třetině domácností jej partneři vykonávají společně. Zde je také větší podíl najímání placené síly.

Podíl dětí na domácích pracích se ve větší míře projevuje v mytí nádobí a běžném úklidu. Jejich podíl na ostatních činnostech je zanedbatelný.

Průzkum se zabýval také vztahem mezi měsíčním příjmem rodiny a dobou strávenou domácími pracemi. Z odpovědí respondentů je patrné, že mezi oběma je nepřímá závislost – tedy menší plat znamená delší dobu věnovanou neplaceným domácím pracím.

Bylo též zjištěno, že vzdělání partnerů a postavení v zaměstnání má na práci v domácnosti zanedbatelný vliv.

Ve výše uvedeném výzkumu byly ženy dotázány na to, jak dlouho si myslí, že by žena měla zůstat doma s malými dětmi. Většina žen uvedla, že ideální stav je do 7 let dítěte (Bierzová, 2006, 41).

Z tohoto průzkumu je patrné, že rodinné prostředí ovlivňuje volný čas svých členů a tedy i žen a zpětně lze říct, že členové domácnosti tvoří a ovlivňují rodinné prostředí.

3. Průzkum vlivu rodinného prostředí na využití volného času žen v produktivním věku

3.1 Projekt průzkumu

Cíl šetření:

Cílem mého průzkumu bylo zjistit, které faktory ovlivňují skladbu aktivit žen ve volném čase.

Hypotézy

Hypotéza je vědecký předpoklad. Je vyvozena z toho, co je o daném problému teoreticky zpracováno. Může také vzniknout na základě osobní zkušenosti výzkumníka. Vychází z poznatků, které jsou o zkoumaném jevu známy. Tyto teoretické poznatky i praktické zkušenosti se zjištěními z výzkumu musí potvrdit nebo vyvrátit (Gavora, 2000, s. 50).

Na základě informací získaných z literatury a vlastních zkušeností jsem stanovila tyto hypotézy:

- 1) Vzdělání má vliv na trávení volného času. Předpokládám, že ženy s vyšším vzděláním více navštěvují kulturní akce.
- 2) Věk dětí ovlivňuje délku volného času žen. Ženy s malými dětmi (do 10 let) mají méně volného času, než ženy s dětmi staršími 10 let.
- 3) Předpokládám, že čím početnější rodina, tím méně volného času bude žena mít (Předpokládám, že bezdětné vdané ženy nebo ženy žijící v partnerství a ženy s dospělými dětmi disponují větším množstvím volného času než ženy s nedospělými dětmi).
- 4) Jak ženy využívají volný čas, co vše dělají. Předpokládám, že mezi nejfrekventovanější činností ve volném čase bude patřit setkávání s přítelkyněmi.

- 5) Předpokládám, že celkově volný čas žen nepřevyšuje v průběhu týdne více než 15 hodin (denně 2 hodiny).
- 6) Ekonomická situace rodiny má vliv na strukturu činnosti ve volném čase. Dá se předpokládat, že lépe ekonomicky zajištěné ženy mají více volného času.
- 7) Předpokládám, že čtení knih a časopisů nepřevyšuje více než 7 hodin týdně.

Postup šetření

Volný čas je aktuální téma, které zajímá každého člověka a každý by rád disponoval s co největším počtem hodin, které může strávit dle vlastního uvážení. Volný čas je předmětem zájmu sociální pedagogiky. Vzhledem k tomu, že sociální pedagogika svůj zájem obrací k celé populaci, zabývá se tedy prožíváním volného času dětí a mládeže, střední generace i seniorů. Já jsem se ve své diplomové práci rozhodla zjistit, kolik volného času mají pro sebe ženy v produktivním věku, jakým činnostem se věnují a jaký vliv na jejich volný čas má rodinné prostředí.

Harmonogram výzkumu:

- 1) Prostudování příslušné literatury a webových stránek
- 2) Sestavení formuláře časového snímku
- 3) Výběr respondentek a rozdání časových snímků
- 4) Shromáždění vyplněných formulářů časových snímků a sečítání údajů
- 5) Vytvoření tabulek pro jednotlivé respondentky a zaznamenání výsledků
- 6) Sestavení tabulek a grafů dle požadavků průzkumu
- 7) Analýza výsledků

Nejprve jsem prostudovala dostupnou literaturu zabývající se problematikou volného času žen. Čerpala jsem také z internetu. Když jsem se seznámila s tím, co o problematice napsali a vypožorovali jiní, stanovila jsem hypotézy, které pomocí časových snímků měly být buď potvrzeny nebo vyvráceny. Některé hypotézy byly formulovány dle mých vlastních zkušeností a názorů podložených literaturou, některé průzkumy byly provedeny institucemi, které se zabývají průzkumy mezi populací. Zajímalo mě, zda dojdou u svých respondentů ke stejným výsledkům. Tématem, které se volného času dotýká, se zabýval Sociologický ústav Akademie věd, který ve své

studii uvedl, že zaměstnané ženy disponují volným časem v průměru 2 hodiny denně. Dále jsem zjistila, že průzkum volného času je citován v Učitelských listech a tam bylo zjištěno, že ženy v produktivním věku uvádějí v průměru 0,8% volného času denně. Proto jsem svou hypotézu, kolika hodinami ženy disponují, opírala o tato zjištění.

Metody průzkumu

Rozhodla jsem se pro kombinaci kvantitativní a kvalitativní metody zkoumání. Jako nejpřesnější a nejvíce vyhovující se mi jevila metoda časového snímku.

Časový snímek je náročná výzkumná technika, která zachycuje průběh činností člověka v jeho volném čase i pracovní době (Čihovský, 2006, s. 33).

Při jeho dobré přípravě a pečlivém vyplnění snímku ženami se dalo předpokládat, že vyjdou poměrně přesné údaje o tom, jak tráví ženy svůj volný čas. Bylo by možné zvolit i dotazníkovou metodu. U ní však hrozí nebezpečí, že odpovědi jsou pouze odhadovány. Prostudovala jsem si v literatuře časové snímky, které byly vytvořeny za účelem zjištění volného času mládeže. Následně jsem vypracovala tabulku časového snímku, určenou pro ženy v produktivním věku. Tabulku časového snímku jsem rozdělila po jednotlivých hodinách, tedy 24 sloupců, které ženy měly vyplňovat několikrát denně. Časový snímek ženy vyplňovaly jeden týden.

Činnosti dne jsem rozdělila do dvou částí:

- pracovní a vázaný čas
- volný čas

Pracovní a vázaný čas jsem rozdělila na tyto části:

- 1 - spánek
- 2 - zaměstnání
- 3 - cesta do a ze zaměstnání
- 4 - stravování
- 5 - osobní hygiena
- 6 - domácí práce, zahrada
- 7 - čas věnovaný dětem

- 8 - sebevzdělání
- 9 - vaření, pečení
- 10 - nákup

Volný čas jsem rozdělila na tyto části :

- 11 – sledování televize, videa, počítač
- 12 – kultura (divadlo atd.)
- 13 – četba
- 14 – sport
- 15 – návštěva přátel, příbuzných
- 16 – setkávání s kamarádkami, kolegyněmi
- 17 – ruční práce
- 18 – pasivní odpočinek
- 19 – jiné činnosti (vypište)

Do jednotlivých okének ženy zapisovaly číslo příslušející dané činnosti. Součástí časového snímku byly následující dotazy:

- zda žijí v úplné rodině, nebo se jedná o bezdětný pár
 - počet a věk dětí
 - vzdělání a profesi svoji a manžela.
 - jak vysokou životní úroveň dle jejich vlastního názoru mají
- a) blížíci se hranici životního minima
 - b) spíše podprůměrnou
 - c) průměrnou
 - d) spíše nadprůměrnou
 - e) výrazně nadprůměrnou

Popis sledovaného souboru žen

„Stratifikovaný výběr se provádí u těch základních souborů, které jsou složeny z několika charakteristických podskupin. Chceme-li získat dostatečně reprezentativní výběr, vybíráme z jednotlivých charakteristických podskupin pomocí náhodného výběru

vždy určitý počet prvků. Počet vybíraných prvků z podskupin nebývá přesně proporcionální vzhledem ke složení základního souboru“ (Chráška, 2003, str. 19).

Sledovaný soubor zahrnoval 40 žen ve věku od 25 do 53 let. Část žen byla bezdětná, ale žijící v manželství či partnerském vztahu, část žen měla děti do 10 let, část tvoří ženy s dospívajícími dětmi a část s dospělými dětmi nad 20 let. Dvacet jedna žen má vysokoškolské vzdělání, devatenáct žen má středoškolské vzdělání. Vyplňování snímků bylo anonymní, pro jednoduchost jsem přidělila vyplněným snímkům čísla 1- 40.

Způsob vyplňování časového snímku

Nejprve jsem požádala o vyplnění časového snímku jednu respondentku, abych zjistila, zda je snímek vyhovující nebo je-li třeba jej nějak doplnit nebo pozměnit. Instrukce k časovému snímku zněla:

„Do tabulky vpisujte jednotlivá čísla podle toho, která činnost v danou hodinu převažovala. Je-li to možné, vyplňujte tabulku průběžně po každé hodině, případně za několik hodin“.

Během vyplňování respondentka zjistila, že jsou činnosti, které jsou rozděleny stejným dílem na půl hodiny a nebo jsou dvě činnosti probíhající souběžně v jedné hodině a žádná nepřevažuje. Např. zehlení a zároveň sledování televize. Byla to podstatná připomínka, která má vliv na vyhodnocení časového snímku, proto ji bylo nutno zohlednit. Na základě toho jsem instrukce doplnila o další možnost: „V případě potřeby je možné uvést dvě činnosti v jedné hodině“.

Takto přichystaný časový snímek jsem ženám rozdala během měsíce října (viz příloha č. 1).

Časový snímek se ukázal být užitečným nejen pro vlastní diplomovou práci, ale vyplňující ženy zjistily, že i pro ně je užitečné zjistit, jak tráví svůj čas, jak dlouho jim jednotlivé činnosti trvají. Dokonce mě žádaly o prázdné tabulky pro své přítelkyně a příbuzné. Původně jsem zamýšlela oslovit a vyhodnotit odpovědi 30 respondentek, ale i když se mi 3 původní tabulky snímků nevrátily, konečný počet respondentek vzrostl na 40. Některé ženy mě dokonce žádaly, aby si mohly po vypracování moji diplomovou práci přečíst, aby zjistily, čím se většina žen ve volném čase zabývá.

3.2 Analýza dat a jejich interpretace

Postup při analýze

„Všechny získané údaje, které se vztahují k určitému souboru, musíme nejdříve rozřídít. Třídění je jednou ze základních statistických metod, bez něhož nemůžeme získat přehled to tom, co jsme vlastně zjistili.

Třídění spočívá v rozdělení celého zkoumaného souboru do menších částí (podsouborů), které jsou z hlediska zkoumaného jevu stejnorodější, tvoří ucelené skupiny. Toto rozdělení celého souboru do menších částí provádíme podle statistických znaků, které nazýváme znaky třídícími, můžeme třídít podle jednoho či více znaků současně. První informace o celém souboru získáváme z tabulek, ve kterých jsou uvedeny zpravidla absolutní a relativní četnosti výskytu sledovaného jevu. Na základě těchto tabulek je možno sestavit grafy, které rovněž poskytují dostatečně přehledně základní informace“ (Maňák, 1994, s. 83, 84).

Po shromáždění vyplněných snímků jsem vytvořila novou souhrnnou tabulku pro každou respondentku, kde byly zkumulovány jednotlivé činnosti, z které je patrné, kolik hodin se každá respondentka jednotlivými činnostmi zabývala (viz příloha č. 2).

Následně jsem spočítala u respondentek 1-40 celkový počet hodin pro jednotlivé činnosti pracovního a vázaného času i volného času a provedla jejich zprůměrování (viz příloha č. 3).

V dalším kroku jsem se zaměřila na propočítání hodin volného času v jednotlivých dnech (viz tabulka č. 4).

Tabulky jsem rozdělila na jednotlivé skupiny v souladu s požadavky kladenými na zodpovězení hypotéz a vypočítala volný čas respondentek v jednotlivých skupinách.

3.3 Analýza a interpretace dat v souvislosti s faktory ovlivňujícími volný čas

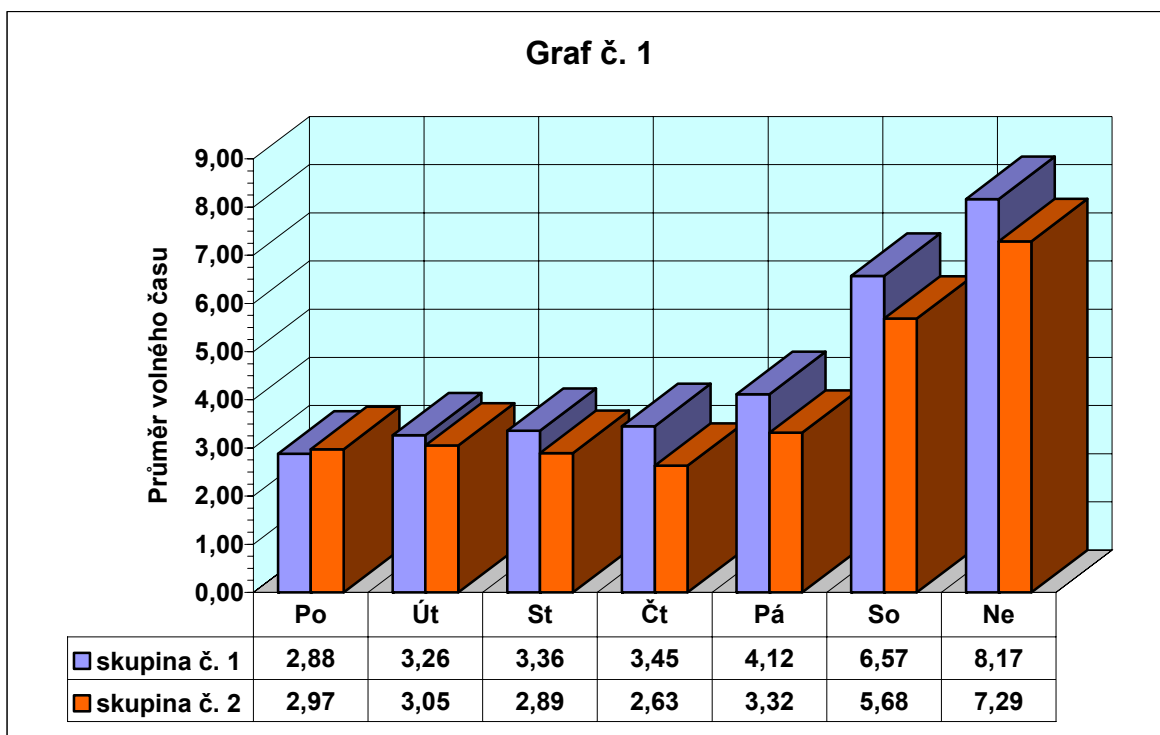
Hypotéza č.1

Vzdělání má vliv na trávení volného času. Předpokládám, že ženy s vyšším vzděláním více navštěvují kulturní akce.

Z tabulky č. 1 je patrné, že respondentky s vysokoškolským vzděláním disponují denně v průměru o půl hodiny delším volným časem než středoškolsky vzdělané respondentky. Týdně tento rozdíl činí dokonce 4 hodiny.

Tabulka č. 1

Průměrně hodin volného času												
Skup.	Typ skupiny	Počet resp.	Po	Út	St	Čt	Pá	So	Ne	Denně	Týdně	%
1	Vzdělání vysokoškolské	21	2,88	3,26	3,36	3,45	4,12	6,57	8,17	4,54	31,81	18,93
2	Vzdělání středoškolské	19	2,97	3,05	2,89	2,63	3,32	5,68	7,29	3,98	27,84	16,57

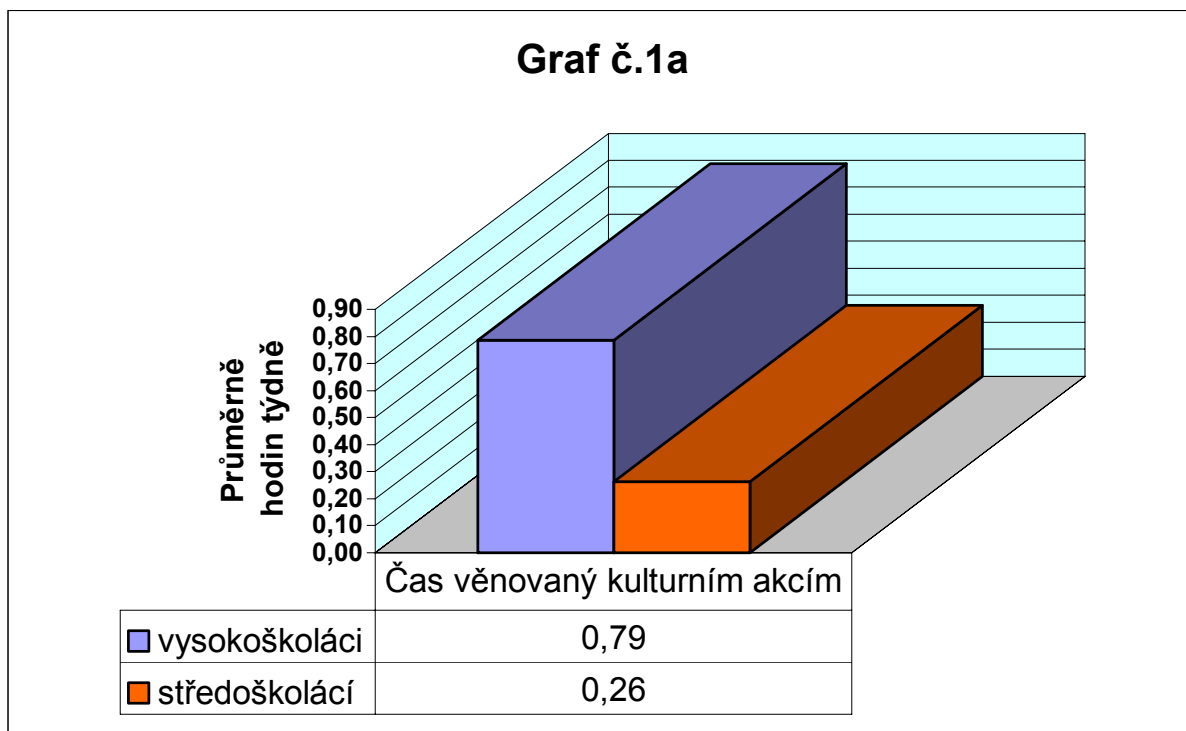

Druhá část hypotézy se soustředí na trávení volného času se zaměřením na kulturu. Předpoklad, že vysokoškolsky vzdělané respondentky více navštěvují kulturní akce, se potvrdila. Vysokoškolačky navštěvují kulturní akce týdně v průměru 0,79 hodin, což je 47 minut, denně je to 0,11 hodin, což je v průměru 7 minut.

Středoškolačky se věnují kultuře 0,26 hodin, což je 16 minut týdně. Denně činí průměr návštěvy kulturních akcí 0,04 hodin, což jsou 2 minuty. Týdně tento rozdíl činí 0,53 hodin, což je 31 minut. Viz graf 1a.

Celotýdenní časový snímek respondentek s vysokoškolským vzděláním je v příloze číslo 4, se středoškolským vzděláním v příloze č. 5.

Domnívám se, že rozdíl v množství volného času může být způsoben tím, že vysokoškolsky vzdělaní lidé mají kvalifikovanější pracovní místa a mají volnější pracovní dobu.

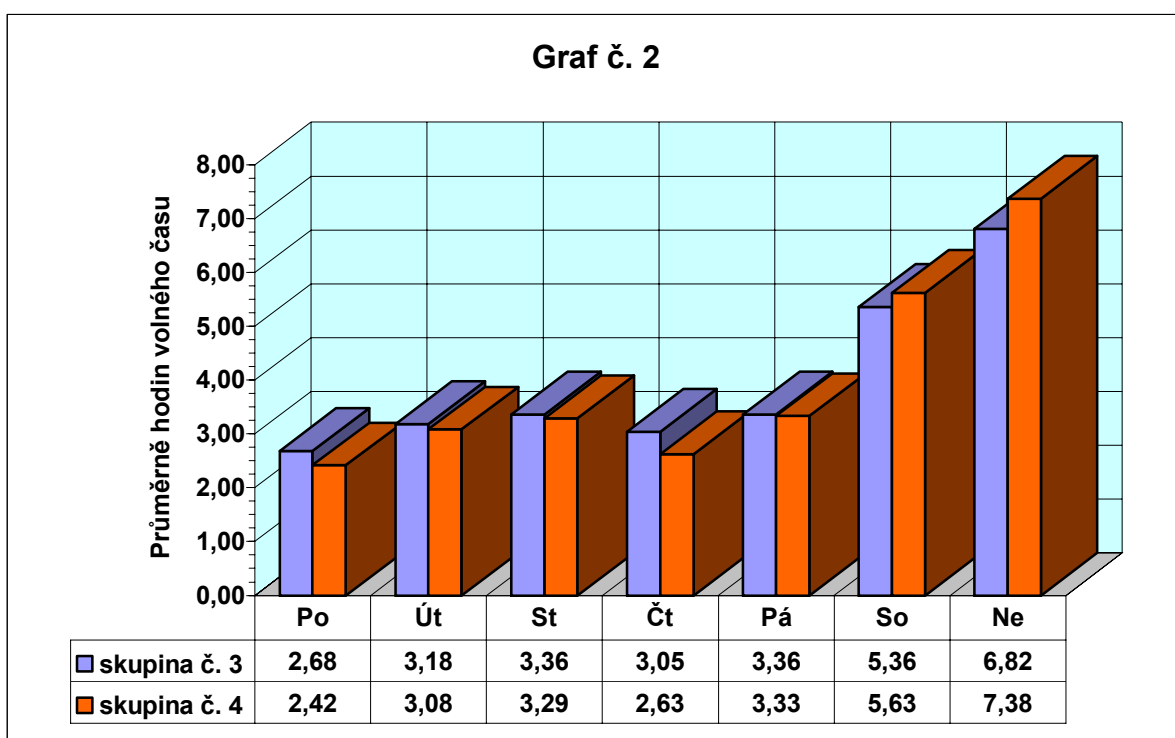
Hypotéza č. 2

Věk dětí ovlivňuje délku volného času žen. Ženy s malými dětmi (do 10 let) mají méně volného času, než ženy s dětmi staršími 10 let

Tato hypotéza se nepotvrdila. Jak je patrné z tabulky č. 2, ženy s dětmi do 10 let a ženy se staršími dětmi disponují stejným volným časem během týdne. Situace je kolísavá v jednotlivých dnech, ale týdenní rozdíl 0,07 hodin (4 minuty) je naprosto zanedbatelný. Týdenní časový snímek matek s dětmi do 10 let a nad 10 let je zobrazen v přílohách č. 6 a č. 7.

Tabulka č. 2

Průměrně hodin volného času												
Skup.	Typ skupiny	Počet resp.	Po	Út	St	Čt	Pá	So	Ne	Denně	Týdně	%
3	Děti do 10 let	11	2,68	3,18	3,36	3,05	3,36	5,36	6,82	3,97	27,82	16,56
4	Děti od 11 let do 20 let	12	2,42	3,08	3,29	2,63	3,33	5,63	7,38	3,96	27,75	16,52

Hypotéza č. 3

Předpokládám, že čím početnější rodina, tím méně volného času bude žena mít.

(Předpokládám, že bezdětné vdané ženy nebo ženy žijící v partnerství a ženy s dospělými dětmi disponují větším množstvím volného času než ženy s nedospělými dětmi)

Bezdětné ženy a ženy s dospělými dětmi disponují v průměru 4,77 hodinami volného času denně, což je o 0,53 hodin (32 minut) denně více než ženy s jedním dítětem do 20 let a o 0,98 hodin (59 minut) denně více než ženy s dvěma a více dětmi do 20 let.

Ženy s jedním dítětem do 20 let disponují v průměru 4,24 hodinami (4 hodiny a 14 minut) volného času denně.

Ženy s dvěma a více dětmi do 20 let mají denně průměrně 3,79 hodin (3 hodiny a 47 minut) volného času .

Z průzkumu vyplývá, že hypotéza „čím početnější rodina, tím méně volného času bude žena mít“ se potvrdila.

Týdenní časový snímek bezdětných žen a žen s dětmi nad 20 let je v příloze č. 8.

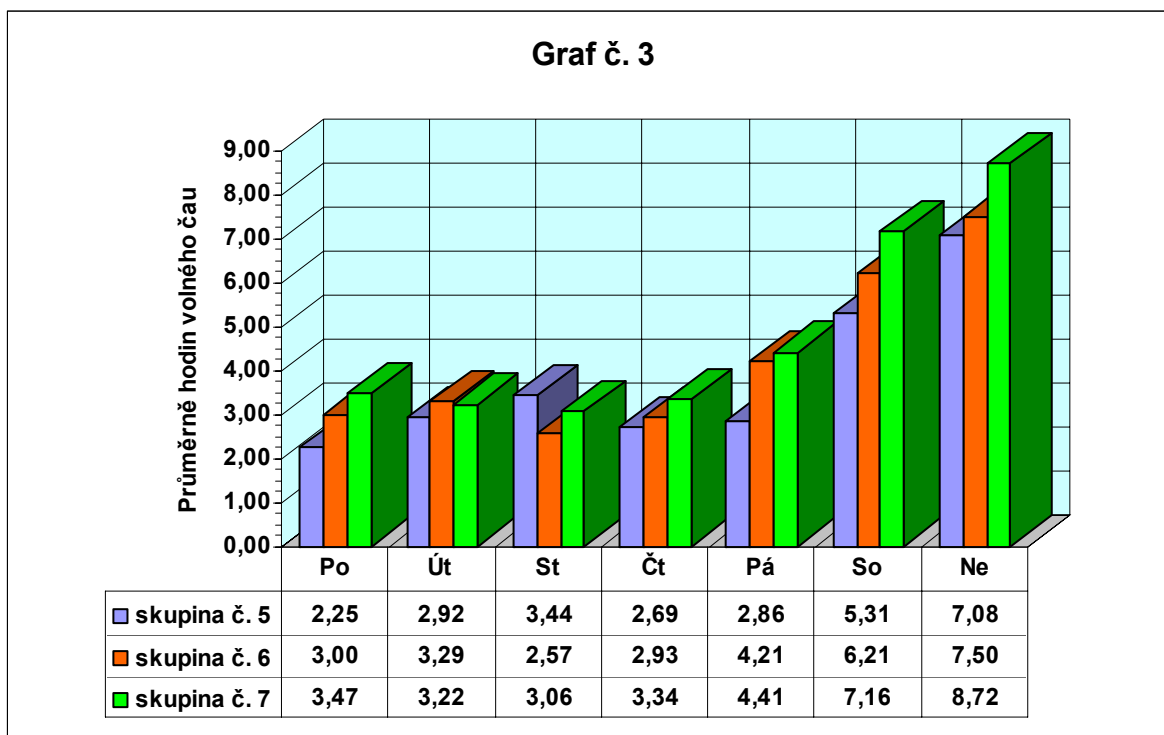
Týdenní časový snímek žen s jedním dítětem do 20 let je v příloze č. 9.

Týdenní časový snímek žen s dvěma a více dětmi je v příloze č. 10.

Přehledné vyhodnocení skupin je v příloze č. 11.

Tabulka č. 3

Průměrně hodin volného času												
Skup.	Typ skupiny	Počet resp.	Po	Út	St	Čt	Pá	So	Ne	Denně	Týdně	%
5	2 a více dětí do 20 let	18	2,25	2,92	3,44	2,69	2,86	5,31	7,08	3,79	26,56	15,81
6	1 dítě do 20 let	7	3,00	3,29	2,57	2,93	4,21	6,21	7,50	4,24	29,71	17,69
7	Bezdětní děti nad 20 let	16	3,47	3,22	3,06	3,34	4,41	7,16	8,72	4,77	33,38	19,87

Hypotéza č. 4

Jak ženy využívají volný čas, co vše dělají. Předpokládám, že mezi nejfrekventovanější činnosti ve volném čase bude patřit setkávání s přítelkyněmi.

Tyto hodnoty jsou patrné z přílohy č. 3 a jednoznačně z nich vyplývá, že nejvíce frekventovanou činností ve volném čase u respondentek je **sledování televize, videa**. Týdně touto činností stráví respondentky v průměru 11,94 hodin (11 hodin 56 minut), což denně průměrně znamená 1,71 hodin (1 hodina 43 minut). Toto činí průměrně 7,11% činnosti z celého dne.

Hypotéza, že ženy nejvíce volného času stráví povídáním s přítelkyněmi se nepotvrdila. Tato činnost je v celkovém počtu činností na 7. místě. Zajímavé však je, že **návštěva přátel**, se ocitla na druhém místě, 3,94 hodin (3 hodiny a 56 minut) týdně, denně 0,56 hodin (34 minuty). Když sečteme kolik průměrně hodin týdně zabere návštěva přátel

a setkávání s kamarádkami, dostaneme se na 5,3 hodin (5 hodin a 18 minut) týdně. Tato hodnota je potom mnohem vyšší, než všechny ostatní činnosti konané ve volném čase (vyjma sledování televize).

Na třetím místě s 3,24 hodinami (3 hodiny a 14 minut) týdně, 0,46 hodin (28 minut) denně se ocitá **sport a turistika**.

Další pořadí činností ve volném čase je následující :

4. místo: **čtení**, týdně 3,9 hodin (3 hodiny a 54 minut) , denně 0,44 hodin (26 minut), což je 1,84%

5. místo: **pasivní odpočinek** , týdně 2,91 hodin (2 hodiny a 55 minut), denně 0,42 hodin (25 minut), což je 1,73%

6. místo: **jiné činnosti**, týdně 1,66 hodin (1 hodina a 40 minut), denně 0,24 hodin (16 minut), což je 0,99%

7. místo: **setkávání s kamarádkami, kolegyněmi**, týdně 1,36 hodin (1 hodina a 22 minut), denně 0,19 hodin (11 minut), což je 0,81%

8. místo: **kultura** , týdně 1,05 hodin (1 hodina a 3 minuty), 0,15 hodin denně (9 minut), což je 0,63 %

9. místo: **ruční práce**, týdně 0,74 hodin (44 minut), denně 0,11 hodin (7 minut), což je 0,44%

Z dalších činností, které měly ženy vypsát v tabulce jako „jiné činnosti“ jsou to tyto následující (seřazeno dle frekvence výskytů) :

procházka se psem – 4x

cestování (myslí se čas strávený v autě) – 3x

návštěva lékaře – 2x

návštěva kostela – 2x

kadeřník – 1x

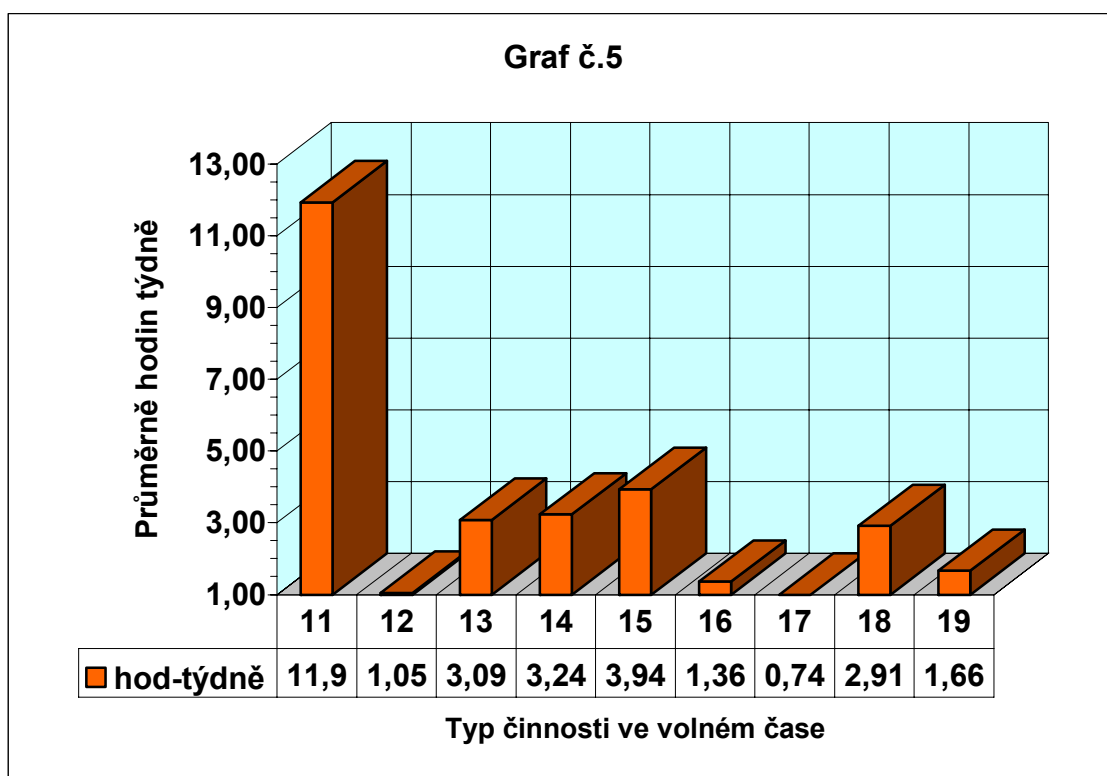
sex – 1x

sudoku, křížovky – 1x

Z uvedeného seznamu je patrné, že vše nejsou typické činnosti vyhrazené pro volný čas. Návštěvu lékaře asi respondentky uskutečnily ve svém volném čase, ale jistě to není činnost, kterou by se člověk zabýval pro zábavu.

Také čas strávený v autě se dá zahrnout spíše do času vázaného, než volného, protože slouží na přepravu a je určený k zajištění další činnosti. Diskutabilní je rovněž čas strávený u kadeřníka.

Čas věnovaný jednotlivým činnostem je patrný z přílohy č. 3. a grafu č.5.

Legenda ke grafu č. 5

- 11 – sledování televize, videa, počítač
- 12 – kultura (divadlo atd.)
- 13 – četba
- 14 – sport a turistika
- 15 – návštěva přátel, příbuzných
- 16 – setkávání s kamarádkami, kolegyněmi
- 17 – ruční práce
- 18 – pasivní odpočinek
- 19 jiné činnosti

Hypotéza č. 5

Předpokládám, že celkově volný čas žen nepřevyšuje v průběhu týdne více než 15 hodin (denně průměrně 2 hodiny).

Hypotéza se nepotvrdila. Všechny 40 respondentek vykazuje v průměru 4,28 hodin (4 hodiny a 17 minut) denně. Při stanovení hypotézy jsem se opírala o průzkum, který provedl Sociologický ústav Akademie věd v roce 2006, kde ve studii „Rozdělení domácích prací a péče o děti v rodině“ Jana Bierzová uvádí, že ženy odhadují svůj volný čas na 2 hodiny denně.

Rozdíl mezi respondentkami Sociologického ústavu a mými respondentkami činí více než 100%.

Zamyslíme-li se, čím může být tento rozdíl způsoben, dojdeme k závěru, že v metodologickém přístupu. Sociologický ústav AV provedl dotazníkový průzkum, kdy ženy samy odhadovaly svůj pracovní a volný čas. I když bylo pracováno s velkým množstvím respondentek, v dotazníkové metodě se jedná o naprosté odhady, což může vést ke zkreslení skutečnosti. Domnívám se, že dotazníková metoda není tak přesná, jako metoda časového snímku.

Rozdíl může být způsoben také rozdílným vymezením volného času.

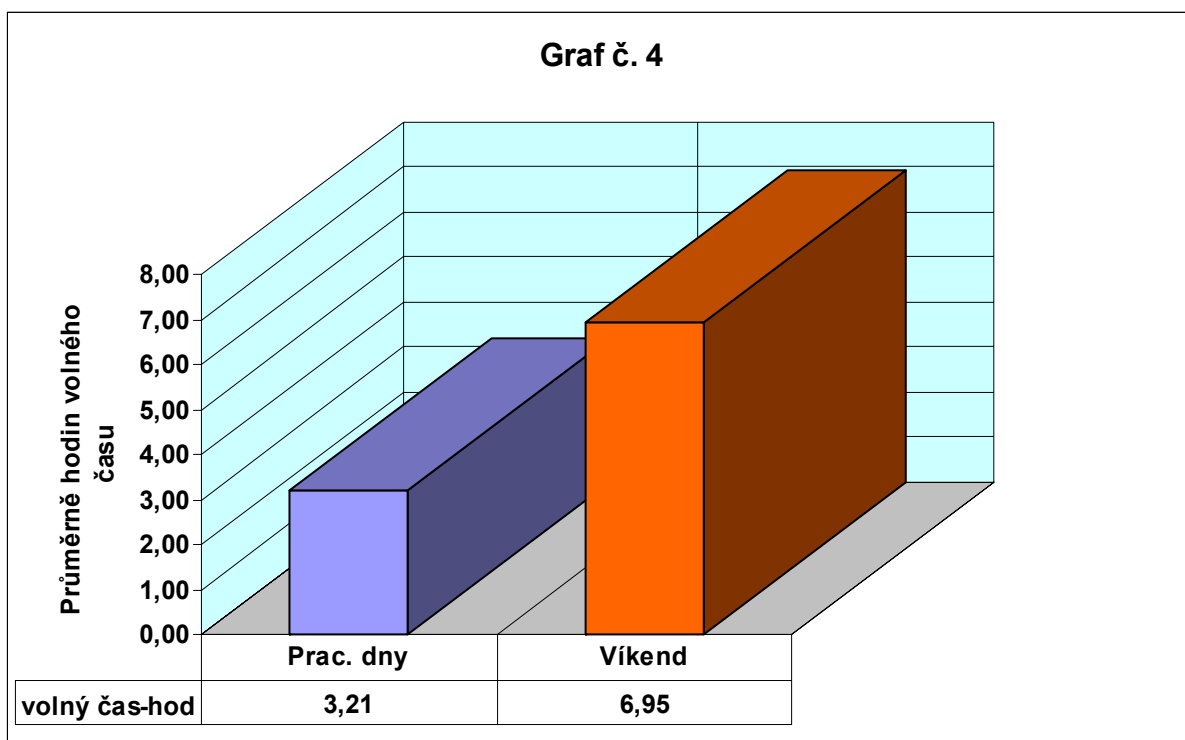
Z názvu sociologické studie „Pracovní a rodinné role a jejich kombinace v životě českých rodičů“ vyplývá, že ženy odhadovaly svůj volný čas v pracovních dnech.

Při šetření této hypotézy je z vyhodnocení časových snímků patrné, že je značný rozdíl mezi množstvím volného času v pracovních dnech a o víkend. Zatímco v pracovních dnech respondentky mají 3,21 (3 hodiny a 13 minut) hodin v průměru volného času denně, o volných dnech se čas věnovaný zálibám více než zdvojnásobí – 6,95 hodin (6 hodin a 57 minut) (viz graf č. 4).

Kolik volného času tráví respondentky v jednotlivých dnech je patrné z tabulky č. 4.

Tabulka č. 4

Průměrně hodin volného času												
Skupina	Po	Út	St	Čt	Pá	So	Ne	Denně	Týdně	%	Prac. dny	Víkend
Resp. 1 ÷ 40	2,93	3,16	3,14	3,06	3,74	6,15	7,75	4,28	29,93	17,81	3,21	6,95

Hypotéza č. 6

Ekonomická situace rodiny má vliv na strukturu činnosti ve volném čase. Dá se předpokládat, že lépe ekonomicky zajištěné ženy mají více volného času.

Tuto hypotézu nelze vyhodnotit vzhledem k tomu, že respondenti vykazují stejnou - průměrnou životní úroveň. Z těch 4 ÷ 5 případů, kteří se zařadili jako nadprůměrní a podprůměrní nelze soudit na žádný vztah mezi ekonomickou situací rodiny a volným časem.

Tuto hypotézu jsem chtěla zkonfrontovat s již citovaným průzkumem Akademie věd, který dospěl k následujícímu závěru týkajícímu se ekonomické situace rodiny. Ve studii, kterou vydal Sociologický ústav Akademie věd, Alena Křížková píše:

„Hodnocení zvládnutí kombinace práce a rodiny v životě je silně ekonomicky podmíněno, a to jednak přímo, protože nižší životní úroveň snižuje míru pocitu zvládnutí tohoto úkolu zejména u žen a nedostatek peněz je nejvýznamnějším faktorem, který způsobuje s kombinací práce a rodiny problémy. Jednak nepřímo, protože značná pracovní zátěž (motivovaná z velké části potřebou druhého příjmu nebo ekonomické nezávislosti spolu s péčí o děti) u žen častěji vede k pocitu, že práci a rodinu zvládají jen napůl (Křížková, 2006, s. 96).

Hypotéza č. 7

Předpokládám, že čtení knih a časopisů nepřevyšuje více než 7 hodin týdně.

Obecně se uvádí, že čtenářské aktivity klesají hlavně u mládeže, ale také u dospělé populace. Zajímalo mě, kolik času ze svého volna věnují čtení knih a časopisů ženy.

I když celá populace je zasažena fenomenem internetu, přesto z průzkumu vyplývá, že ženy se věnují čtení tištěných knih a periodik v průměru 0,44 hodin (26 minut) denně, týdně 3,09 hodin (3 hodiny a 5 minut) , což je 1,84%.

Můj průzkum koresponduje s průzkumem, který provedl Ústav pro českou literaturu AV ČR ve spolupráci s Národní knihovnou ČR v roce 2007 a byl zaměřen na zjištění, jak dlouho věnují občané ČR ze svého volného času čtení. Průzkum srovnával, kolik času věnují občané čtení knih, kolik čtení novin a časopisů, sledování televize, poslechu rozhlasu, videu, internetu a v jakém vztahu ke čtení knih je trávení volného času. Byl zaměřen na celou populaci, tedy muže i ženy, reprezentativní vzorek čítal 1551 respondentů.

Průzkum dospěl k následujícím výsledkům:

Četbě knih se věnují respondenti v průměru 41 minut denně.

Četbě časopisů a novin se věnují respondenti 30 minut denně.

Vzhledem ke skutečnosti, že do průzkumu byli zahrnuti muži i ženy, předpokládala jsem, že ženy nečtou noviny tak často jako muži, proto jsem se domnívala, že tato jejich aktivita nepřevýší denně 1 hodinu. Moje hypotéza se potvrdila.

Jaké faktory ovlivňují volný čas žen

Zamýšlíme-li se nad volným časem žen, a chceme-li vysledovat, jak dlouhým volným časem disponují a jak ho ovlivňuje rodinné prostředí, musíme zjistit, kolik času věnují domácím pracím a rodině vůbec, jak rodinné prostředí ovlivňuje čas vymezený jejich volnočasovým aktivitám.

Podíváme-li se na hodnoty časového snímku, zjistíme, kolik hodin ženám čas věnovaný domovu a rodině zabere. Ženy vyplňovaly v tabulce čas vyhrazený **domácím pracím**. Pod tímto souhrnným názvem se skrývají běžné rutinní práce, jako je úklid, praní, žehlení, prostě vše, co je nutné k běžnému provozu v domácnosti. Do domácích činností jsem ještě zahrнула **zahradu**, protože se domnívám, že žije-li někdo v domku, tak zahrada neoddělitelně k domácím pracím patří. Domácím pracím věnují respondentky 8,88 hodin (8 hodin a 53 minuty) týdně, což je 1,27 hodin (1 hodina a 16 minut) denně, celkem je to 5,28%.

Do času věnovaného rodině však také spadá vaření, pečení a nákup. Co se **vaření a pečení** týče, věnují mu ženy z mého průzkumu 5,84 hodin (5 hodin a 20 minut) týdně, 0,83 hodin (50 minut) v průměru denně, což je 3,47%.

Nákupu ženy věnují 4,86 hodin (4 hodiny a 52 minut) týdně, 0,69 hodin (41 minut) denně a to je 2,89%.

Pokud sečteme tyto hodnoty dohromady a budeme všechny tyto činnosti - **domácí práce, práce na zahradě, vaření a pečení, nákupy** - považovat za jednu skupinu **domácí práce**, potom týdně vykazují respondentky 19,58 hodin (19 hodin a 35 minut), což je 2,8 hodin (2 hodiny a 48 minut) denně.

Socioložka Jana Bierzová ve svém průzkumu zjistila, že v rodinách s dětmi ženy domácí prací tráví nejčastěji čtyři hodiny denně, zatímco jejich muži o domácnost pečují v průměru pouhou hodinu. Vedle tohoto „půlúvazku“ v domácnosti mají přitom téměř všechny ženy, stejně jako muži, ještě celý úvazek v zaměstnání. Samozřejmost uklizeného a fungujícího domova však vyžaduje tvrdou práci. Ta je přitom často doceněna až tehdy, kdy ji najednou nemá kdo udělat a „domov“ mizí pod nánosem prachu a odpadků. Dokud se žena domácím pracím věnuje, jsou tyto práce neviditelné. Je to každodenní, nutná a často nudná práce. Je nedoceněná. Není finančně ohodnocena, a tak se vlastně nepovažuje za práci (Cozlová, 2008, s.21).

Pokud tento čas zkonfrontujeme s výsledky časových snímků, činí rozdíl 1 hodinu a 12 minut.

Domnívám se, že rozdíl je způsoben rozdílným metodologickým přístupem, neboť v průzkumu Sociologického ústavu byla použita dotazníková metoda, kde respondentky samy určovaly a odhadly, kolik času domácími pracemi stráví.

Ženy na mateřské dovolené pracemi v domácnosti a péčí o děti stráví více než 17 hodin denně. Zajímavostí je, že matky, které se nevěnují zaměstnání a nejsou na mateřské dovolené tráví prací v domácnosti výrazně méně času než matky malých dětí na mateřské dovolené. Rozdíl činí asi 7 hodin denně. Ukazuje se, jak velké množství času zabere ženám na rodičovské dovolené péče o malé děti (Bierzová, 2006, s. 83).

Samostatnou hodnotou v časovém snímku je „čas věnovaný dětem“. Je to čas, kdy rodiče s dětmi dělají úlohy, povídají si s nimi, hrají si s nimi a v případě mladších dětí o ně pečují. Tyto aktivity se mohou mnohdy prolínat s časem volným, který je věnovaný zábavě a koníčkům, prostě volnočasovým aktivitám.

Průzkum ukazuje, že průměrně se dětem ženy věnují 8,04 hodin (8 hodin a 2 minuty) týdně, denně je to 1,15 hodin (1 hodina a 9 minut), což je 4,78%.

Ze 40 respondentek tři ženy jsou na mateřské dovolené. Tyto tři ženy věnují dětem v průměru týdně 37,5 hodin (37 hodin a 30 minut), denně je to 5,36 hodin (5 hodin a 22 minut).

Je užitečné vysledovat ostatní hodnoty, které se z časového snímku dají vyčíst.

Spánek

Spánek je individuální záležitost. Někomu stačí 5 hodin denně, jiný musí spát 10 hodin, aby byl schopen zvládat denní úkoly. Většinou se uvádí, že spánku je vyhrazena třetina dne, což je 8 hodin.

Podíváme-li se, jak jsou na tom respondentky z mého průzkumu, je patrné, že se od průměru příliš neodchylují. Týdně spánek činí 54,43 hodin, což je 54 hodin a 26 minut. Jejich denní průměr činí 7,78 hodin, což je 7 hodin a 47 minut. Je to 32,4%.

Zaměstnání

Počítá se s tím, že zaměstnání tvoří většinou rovněž třetinu dne. U respondentek vychází průměrně týdně 33,35 hodin, což je 33 hodin a 21 minut.

Denně je to 4,76 hodin, což je 4 hodiny a 46 minut. Hodnota je to však průměrná, tedy včetně sobot a nedělí.

Vezmeme-li v úvahu týdenní počet hodin a rozdělíme jej na pět pracovních dnů, potom v průměru denně tyto ženy pracují 6,67 hodin, což je 6 hodin a 40 minut. Je to 19,85%. Je nutné přihlídnout k faktu, že ze 40 respondentek jsou tři ženy na mateřské dovolené, nedocházejí tudíž do zaměstnání.

Vázaný čas

Zohlednila jsem ve svém průzkumu také dobu strávenou cestou do zaměstnání a zpět. Zde mohou být velké rozdíly mezi ženami a cesta může být z časového hlediska zanedbatelná, nebo zase naopak ukrojit značnou část dne.

Z výzkumu je patrné, že týdně ženy v průměru procestují 6,03 hodin, což je 6 hodin 18 minut.

Denně je to 0,86 hodin, což činí 52 minuty. Znamená to 3,59%.

Stravování

Někteří lidé rádi jedí a dobu strávenou nad jídlem si vychutnají, pro jiné je jídlo jen okrajová záležitost. Někdo jí pravidelně vícekrát denně, jiný tvrdí, že mu stačí jíst jednou či dvakrát denně, ale řádně.

Respondentky stráví týdně stravováním 7,44 hodin, což je 7 hodin a 26 minut. Denně je to 1,06 hodin, což je 1 hodina a 4 minuty. To znamená 4,43%.

Osobní hygiena

Do osobní hygieny můžeme zahrnout koupání či sprchování, česání, čištění zubů, manikúru, pedikúru a u žen jistě líčení.

Respondentky vykazují v průměru týdně 6,66 hodin, což je 6 hodin a 40 minut. Denně osobní hygiena činí 0,95 hodin, což je 57 minut. Je to 3,97 %.

Sebevzdělávání

Sebevzděláváním se respondentky zabývají v průměru 2,56 hodin týdně, tedy 2 hodiny a 34 minuty. Denně je to 0,37 hodin, což je 22 minut. Jedná se o 1,53%.

Srovnáme-li vysokoškolačky a středoškolačky, vypadá situace následovně.

Vysokoškolačky vykazují týdně 2 hodiny věnované sebevzdělání, denně 0,29 hodin, což je 17 minut. Je to 1,19%.

Středoškolačky věnují sebevzdělání 0,56 hodin týdně, což je 34 minut. Denně je to 0,08 hodin, což je 5 minut. Je to 0,33%.

Vysokoškolačky se věnují studiu denně o 12 minut déle než středoškolačky. Rozdíl je způsoben pravděpodobně faktem, že vysokoškoláci déle studovali, jsou na studium zvyklí a další vzdělávání si přenášejí i do běžného života.

Umět si rozvrhnout čas tak, abychom stíhali všechny povinnosti a přitom měli čas také na své koníčky a zábavu, není jednoduché. Měli bychom dokázat rozlišit mezi důležitými a méně důležitými věcmi. Každý z nás by se měl čas od času zamyslet nad tím co dělá a když má pocit, že opravdu nic nestíhá, metoda časového snímku může být dobrým vodítkem a pomocníkem pro řešení časové tísně.

Závěr

Volný čas je důležité téma sociální pedagogiky. Každý člověk jej prožívá dle svých zájmů a možností. Já jsem se v diplomové práci zaměřila na volný čas žen v produktivním věku.

V první části diplomové práce jsem vymezila pojem **rodina** a poukázala na důvod, proč rodina vznikla a jaká je dnešní rodina. Popsala jsem **historii rodiny**, zejména v 19. a 20. století, kdy si ženy začínají uvědomovat svoji hodnotu a postupně se jejich pozice z podřízené role manželky mění na emancipovanou, sebevědomou a rovnoprávnou ženu. V kapitole o **současnosti rodiny** jsem se snažila ukázat proměnu dnešní rodiny, kdy stále více rodin volí pouze partnerský vztah místo manželského. Ani statistika uzavřených manželství není růžová, každé druhé se v ČR rozpadá a jsou opakovaně zakládána další. V rodině má žena specifickou **roli** jako matka i jako manželka. Většina práce v domácnosti spočívá na ní. Role otců se oproti dřívějším generacím změnila, z nadřazené pozice otce coby hlavy rodiny se změnil v rovnocenného partnera ženě. Dále jsem se zabývala **charakteristikou rodinného prostředí** jako důležitou reprodukční základnou, sociálně-ekonomickou jednotkou, která plní socializačně-výchovnou a emocionální funkci.

Ve druhé části jsem popsala, od kdy si lidé začali uvědomovat hodnotu volného času, jak koresponduje s časem pracovním. Podkapitola **Čas jako kategorie našeho života** ukazuje rozdělení času na pracovní, vázaný, volný. Na základě prostudovaných materiálů jsem ukázala, jak lze volný čas prožívat a jak je důležitý. Volný čas formuje osobnost člověka a má vliv na vývoj celé společnosti. V kapitole **Rodina a volný čas** jsem poukázala na mezinárodní projekt Paměť žen a na třech příkladech žen ukázala, jak prožívaly a vnímaly volný čas během jejich produktivního věku. V kapitole **Vliv rodinného prostředí na volný čas žen** se zamýšlím nad tím, kolik času ženy tráví domácími pracemi, péčí o děti a jak se mění mužská role oproti dřívějším generacím.

Ve třetí kapitole **Průzkum vlivu rodinného prostředí na využití volného času žen v produktivním věku** jsem na základě prostudované literatury a metody průzkumu pomocí časových snímků popsala průzkum, ve kterém jsem zjišťovala, kolik volného času denně ženy mají, čím se ve svém volnu zabývají. Sledovaný soubor čítal 40

respondentek v produktivním věku od 25 do 53 let. Stanovila jsem sedm hypotéz, které se průzkumem u sledovaného souboru žen buď potvrdily nebo vyvrátily.

Z průzkumu vyplynulo, že na délku volného času má vliv vzdělání (hypotéza č. 1). Respondentky z řad vysokoškoláček disponují v průměru denně o půl hodiny delším volným časem než středoškolsky vzdělané respondentky a týdně věnují návštěvě kulturních akcí 47 minut, což je o 31 minut více než středoškolačky.

Zjistila jsem, že věk dětí nemá zásadní vliv na délku volného času žen (hypotéza č. 2). Předpokládala jsem, že čím více dětí rodina má, tím kratším volným časem žena disponuje (hypotéza č. 3). Průzkum tuto hypotézu potvrdil, neboť bezdětné respondentky a respondentky s dospělými dětmi mají o 32 minut denně více volného času než ženy s jedním dítětem a o 59 minut než ženy se dvěma a více dětmi.

Mezi nejfrekventovanější činnosti ve volném čase (hypotéza č. 4) patří sledování televize, videa a zábava na počítači. Respondentky této zábavě věnují průměrně 1 hodinu a 43 minut. Na druhém místě je návštěva přátel a příbuzných, 34 minuty denně. Na třetím místě s 28 minutami denně je sport.

V konfrontaci s průzkumem Sociologického ústavu Akademie věd z roku 2006 jsem předpokládala, že ženy v průměru disponují dvěma hodinami volného času denně (hypotéza č. 5). Ukázalo se však, že respondentky z mého průzkumu disponují časem 4 hodiny a 17 minut denně. V pracovních dnech průměr činí 3 hodiny a 13 minut, o víkendu se volný čas zdvojnásobí na 6 hodin a 57 minut.

Předpokládala jsem, že ekonomická situace rodiny má vliv na volný čas žen (hypotéza č. 6). Tuto hypotézu se nepodařilo prokázat, neboť skoro všechny respondentky považují svoji životní úroveň za průměrnou.

Čtení knih a časopisů věnují respondentky denně v průměru 26 minut (hypotéza č. 7).

Z časového snímku se dají vyčíst zajímavé hodnoty, které sice nespádají přímo do volného času, ale ovlivňují jej.

Domácím pracím se věnují respondentky v průměru 2 hodiny a 48 minut denně.

Dětem se průměrně respondentky věnují 1 hodinu a 9 minut denně.

Spánek denně zabere v průměru 7 hodin a 47 minut.

Zaměstnání se respondentky věnují v průměru denně 6 hodin a 40 minut. Je to průměr všech čtyřiceti žen, v úvahu je nutno vzít, že tři z nich jsou na mateřské dovolené.

Cesta do práce a z práce v průměru denně činí 52 minuty.

Stravování v průměru denně zabere 1 hodinu a 4 minuty, osobní hygiena 57 minut a sebevzdělání 22 minut.

Prožívání volného času žen v produktivním věku záleží na jejich vlastní volbě a možnostech. Důležitý je rozvrh času pro různé rodinné činnosti (domácí práce, péče o děti atd.) a tím i pro osobní volný čas. Důležitost rozvrhu času pracovního, vázaného a zejména sledovaného volného, má svůj podstatný význam pro každou rodinu. Oproti mnoha dřívějším generacím je výhodou, že ženy si samy mohou rozhodnout o tom, jak svůj volný čas využijí. Aktivita ženy ve volném čase přispívá nejen k jejímu odpočinku, ale také významně posiluje její vlastní sebevědomí, autoritu v rodině a její rovnocenné postavení ve vztahu k životnímu partnerovi.

Diplomová práce může být malým přínosem k zamyšlení nad aktivitami žen ve volném čase. Aktivity směřují na vlastní koníčky nebo spočívají ve společném prožití volna s dětmi a manželem. Mohou také směřovat k uplatnění žen ve společnosti.

Diplomová práce může dopomoci ke změnám, které umožní ženám lépe a účelněji využívat volný čas jak vlastní, tak v rámci rodiny.

Může být také přínosem pro feministické hnutí – rovnost s muži i v oblasti využití volného času.

Problematika „gender“ je v současné době aktuální a hodně diskutované téma. Bylo by zajímavé, kdyby na moji diplomovou práci mohl navázat průzkum volného času mužů a výsledky mohly být porovnány se situací volného času žen.

Seznam literatury

1. BARROW, J. *Nové teorie všeho : hledání nejhlubšího vysvětlení*. 1. vyd. Praha: Argo, 2008, 271 s. ISBN 978-80-257-0056-3
2. COZLOVÁ, K. Neplacené domácí práce. *Nový prostor*, 2008, č. 311. ISSN 1213-1911
3. ČIHOVSKÝ, J. *Sociologický výzkum : studijní text pro posluchače FTK ÚP Olomouc*. Olomouc: FTK UP 2006, 41 s.
4. DRABEŠ, Z. Recepty na správnou politiku pracovní doby. *Sondy*, 2007, č. 48, ISSN 1213-5038
5. FILIPCOVÁ, B. *Člověk, práce, volný čas*. 1. vyd. Praha. Svoboda, 1966, 155 s.
6. FRÝDLOVÁ, P. *Ženská vydrží víc než člověk : dvacáté století v životních příbězích 10 žen*. 1. vyd. Praha: Lidové noviny, 2006, 277 s. ISBN 80-710-6798-9
7. FRÝDLOVÁ, P. *Všechny naše včerejšky : paměť žen*. Praha: Centrum pro Gender Studies, 1998, 207 s. ISBN 80-902367-0-7
8. GAVORA, P. *Úvod do pedagogického výzkumu*, 1. vyd. Brno: Paido, 2000, 207 s. ISBN 80-85931-796
9. CHRÁSKA, M. *Úvod do výzkumu v pedagogice : základy kvantitativně orientovaného výzkumu*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2003, 198 s. ISBN 80-244-0765-5
10. JANDOUREK, J. *Sociologický slovník*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001, 285 s. ISBN 80-7178-535-0
11. KRAUS, B. *Sociální pedagogika II*. Brno: IMS, 2007, 77 s.
12. KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1.vyd. Praha: Portál 2008, 215s. ISBN 978-80-7367-383-3
13. KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. *Člověk, prostředí, výchova*. Brno: Paido, 2001, 199 s. ISBN 80-7315-004-2
14. KŘÍŽKOVÁ, A., BIERZOVÁ, J. *Pracovní a rodinné role a jejich kombinace v životě českých rodičů : plány versus realita : sociologické studie*: 1. vyd. Praha: Sociologický ústav AV, 2006, 105 s. ISBN 80-7330-112-1
15. MALINSKÁ, J. *Do politiky žena nesmí – proč?* 1. vyd. Praha : Libri, 2005, 173 s. ISBN 80-86429-42-3
16. MAŇÁK, J. *Kapitoly z metodologie pedagogiky*. 1. vyd. Brno, Masarykova univerzita, 1994. 125 s. ISBN 80-210-1031-2

17. MASARIK, P. *Teória školskej a mimoškolskej výchovy*. Nitra: Vysoká škola pedagogická, 1995, ISBN 80-88738-92-X
18. MOŽNÝ, I. *Kapitoly ze sociologie rodin*, 1. vyd. Brno: Univerzita J.E. Purkyně, 1987, 143 s.
19. MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2006, 311 s. ISBN 80-86429-58-X
20. NEŠPOROVÁ, O. *Harmonizace rodiny a zaměstnání. Rodiny s otci na rodičovské dovolené*. Praha: VÚPSV, 2005, 86 s. ISBN 80-239-6824-6
21. PLAŇAVA, I. *Manželství a rodiny*. 1. vyd. Brno: Doplněk, 2000. 294 s. ISBN 80-7239-039-2
22. SAK, P. *Mládež na křižovatce*. 1. vyd. Praha: Svoboda Servis, 2004, 240 s. ISBN 80-86320-33-2
23. SAK, P. *Proměny české mládeže*. 1. vyd. Praha: Petrklíč, 2000, 291 s. ISBN 80-7229-042-8
24. SEKOT, A. *Sociologie v kostce*. Brno: Paido, 2002, 142 s. ISBN 80-7315-021-2
25. SPOUSTA, V. *Teoretické základy výchovy ve volném čase : úvod do studia pedagogiky volného času*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1994, 183 s. ISBN 80-210-1007-X
26. ŠŤASTNÁ, A. *Harmonizace rodiny a zaměstnání. Část 1, Mikrosociální i individuální souvislosti rodičovství*. Praha: VÚPS, 2005, 50 s. ISBN 80-239-6823-8
27. TÄUBNER, V. *Rodiče v krizi? : malá poradna pro rodiče*. 1. vyd. Neratovice: Petr Šorel, 1993, 108 s. ISBN 80-900683-7-5
28. TRÁVNÍČEK, J. *Čteme?: obyvatelé České republiky a jejich vztah ke knize*. 1. vyd. Brno: Host 2008, 207 s. ISBN 978-80-7294-270-1
29. VÁŽANSKÝ, M., SMÉKAL, V. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 1995, 176 s. ISBN 80-901737-9-9
30. WYNNYCZUK, V. *Dnešní mladá rodina v ČSSR*. 1. vyd. Praha: Horizont, 1980, 43 s.
31. Zákon o rodině č. 94/1963 Sb.
32. <http://ucitelske-listy.ceskaskola.cz>
33. <http://skip.nkp.cz/akcTyden07.htm>
34. <http://www.vupsv.cz/>

Anotace

Hlavním tématem diplomové práce je volný čas žen v produktivním věku. Zaměřuje se na historii i současný stav rodiny, jakou úlohu ženy v rodině mají, jak zvládají kombinaci pracovní a rodinné zátěže. Vymezuje volný čas, všímá si historických souvislostí mezi volným a pracovním časem a volným časem ve vztahu k rodině.

Předložená diplomová práce je výsledkem šetření, které bylo realizováno technickou časových snímků u výběrového souboru žen v produktivním věku. Průzkum ukazuje, kolik volného času ženy mají, čím se zabývají a jak je volný čas ovlivněn velikostí rodiny, počtem a věkem dětí, vzděláním.

Klíčová slova

ženy v produktivním věku, rodina, rodinné prostředí, volný čas, funkce volného času, časový snímek

Abstract

The main topic of Master thesis is free time of women at productive age. It focuses on the history and present state of the family, the role of women in today's family and how they cope with workload at work and at home. It defines free time and considers historical associations between free time and working time and free time related to the family.

The Master thesis is a result of investigations carried out using a technique of time recording in a population of women at productive age. The survey shows how much time women have, what they do in their free time and how their free time is affected by the size of the family, number and age of children and education.

Keywords

women at productive age, family, family environment, free time, free time function, time records

Seznam příloh

Příloha č. 1	Formulář časového snímku
Příloha č. 2	Týdenní časový snímek respondentky - ukázka jednoho ze 40
Příloha č. 3	Týdenní časový snímek - respondenti č.1 ÷ 40
Příloha č. 4	Týdenní časový snímek - skupina č. 1 - vysokoškolské vzdělání
Příloha č. 5	Týdenní časový snímek - skupina č. 2 - středoškolské vzdělání
Příloha č. 6	Týdenní časový snímek - skupina č. 3 - děti do 10-ti let
Příloha č. 7	Týdenní časový snímek - skupina č. 4 - děti nad 10 let
Příloha č. 8	Týdenní časový snímek - skupina č. 7 - bezdětní a s dětmi nad 20 let
Příloha č. 9	Týdenní časový snímek - skupina č. 6 - 1 dítě
Příloha č. 10	Týdenní časový snímek - skupina č. 5 - 2 a více dětí
Příloha č. 11	Vyhodnocení skupin

Časový snímek

Úplná rodina: ano ne
 Bezdětný pár ano ne
 Počet dětí: Věk dětí:
 Vaše vzdělání: základní středoškolské vysokoškolské
 Vaše profese: Profese manžela:

Vaši životní úroveň pokládáte za:
 a) blížíci se hranici životního minima
 b) spíše podprůměrnou
 c) průměrnou
 d) spíše nadprůměrnou
 e) výrazně nadprůměrnou

Hodina	0,00 1,00	1,00 2,00	2,00 3,00	3,00 4,00	4,00 5,00	5,00 6,00	6,00 7,00	7,00 8,00	8,00 9,00	9,00 10,00	10,00 11,00	11,00 12,00	12,00 13,00	13,00 14,00	14,00 15,00	15,0 16,00	16,00 17,00	17,0 18,00	18,00 19,00	19,00 20,00	20,00 21,00	21,00 22,00	22,00 23,00	23,00 24,00
Pondělí																								
Úterý																								
Středa																								
Čtvrtek																								
Pátek																								
Sobota																								
Neděle																								

Pracovní a vázaný čas

Volný čas

- 1 - spánek
- 2 - zaměstnání
- 3 - cesta do a ze zaměstnání
- 4 - stravování
- 5 - osobní hygiena

- 6 - domácí práce, zahrada
- 7 - čas věnovaný dětem
- 8 - sebevzdělávání
- 9 - vaření, pečení
- 10 - nákup

- 11 - sledování televize, videa, počítač
- 12 - kultura (divadlo atd.)
- 13 - četba
- 14 - sport a turistika
- 15 - návštěva přátel, příbuzných

- 16 - setkávání s kamarádkami, kolegyněmi
- 17 - ruční práce
- 18 - pasivní odpočinek
- 19 - jiné činnosti(vypište)

Instrukce pro vyplnění: Do tabulky vpisujte jednotlivá čísla podle toho, která činnost v danou hodinu převažovala.
 po každé hodině, příp. za několik hodin. V případě potřeby je možné uvést dvě činnosti v jedné hodině.

Je-li to možné, vyplňujte tabulku průběžně

Týdení časový snímek - respondent č. 1

Úplná rodina: ano

Bezdětný pár

Počet dětí: 1 Věk dětí: 7

Vaše vzdělání: středoškolské

Vaše profese: úřednice Profese manžela: ředitel podniku

Vaši životní úroveň pokládáte za:

a) blíží se hranici životního minima

b) spíše podprůměrnou

c) průměrnou ano

d) spíše nadprůměrnou

e) výrazně nadprůměrnou

Činnost	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	Volný čas h/ den	Volný čas % / den	
Celkový počet hodin	Pondělí	7	7,5	1	1	1	0	2	0	0,5	0,5	3	0	0	0	0	0	0,5	0	3,5	14,58	
	Úterý	7	8	1	1	1	0	1,5	0	0,5	0	2	0	1	1	0	0	0	0	4	16,67	
	Středa	7	8	1	1	1	0,5	1,5	0	0,5	0,5	2	0	1	0	0	0	0	0	3	12,50	
	Čtvrtek	7	8	1	1	1	0	1,5	0	0,5	0	2	0	0	2	0	0	0	0	4	16,67	
	Pátek	7	8	1	1	1	1	0	0	0,5	1	2	0	1	0	0	0	0	0,5	0	3,5	14,58
	Sobota	9	0	0	2	1,5	0	0	0	0,5	0	2	0	2	4	2	0	0	1	0	11	45,83
	Neděle	9	0	0	2	1	1	2,5	0	1,5	0	3	0	1	1	0	0	0	2	0	7	29,17
Celkem hodin	53	39,5	5	9	7,5	2,5	9	0	4,5	2	16	0	6	8	2	0	0	4	0	Volný čas celkem	Volný čas % / týden	
% denně	31,548	23,512	2,9762	5,3571	4,4643	1,4881	5,3571	0	2,6786	1,1905	9,5238	0	3,5714	4,7619	1,1905	0	0	2,381	0	36	21,43	

Pracovní a vázaný čas

1 - spánek

2 - zaměstnání

3 - cesta do a ze zaměstnání

4 - stravování

5 - osobní hygiena

6 - domácí práce, zahrada

7 - čas věnovaný dětem

8 - sebevzdělávání

9 - vaření, pečení

10 - nákup

11 - sledování televize, videa, počítač

12 - kultura (divadlo atd.)

13 - četba

14 - sport a turistika

15 - návštěva přátel, příbuzných

Volný čas

16 - setkávání s kamarádkami, kolegyněmi

17 - ruční práce

18 - pasivní odpočinek

19 - jiné činnosti(vypište)

Příloha č. 2

Týdenní časový snímek - respondent č.1 ÷ 40

Činnost		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	Průměr. hod. volného času	Průměr. h/den volného času
Celkový počet hodin	Pondělí	301	267,5	47,5	42	38	30,5	52,5	9,5	25,5	29	62	0	13,5	13,5	3	10	2,5	11	1,5	2,93	4,28
	Úterý	293	273,5	46	40	39	34,5	45	22	21	19,5	64	3	12,5	12,5	9	3	1	15	6,5	3,16	
	Středa	297	259,5	47,5	43	40	30	51	11,5	21,5	33,5	70,5	2,5	15	8	6	2	4,5	9	8	3,14	
	Čtvrtek	294,5	270	46	41,5	36,5	36	47,5	12,5	24,5	28,5	62	7	12	9	3	4,5	4	13,5	7,5	3,06	
	Pátek	281	262,5	48,5	35	38	38,5	39,5	10	24	33,5	50,5	7,5	14	6,5	31,5	15,5	1,5	11,5	11	3,74	
	Sobota	355,5	1	5,5	50	38	109	38	25	57	35	72,5	8	23	35	46	18,5	8,5	19,5	15	6,15	
	Neděle	355	0	0	46	37	76,5	48	12	60	15,5	96	14	33,5	45	59	1	7,5	37	17	7,75	
Průměrně hodin týdně	54,43	33,35	6,03	7,44	6,66	8,88	8,04	2,56	5,84	4,86	11,94	1,05	3,09	3,24	3,94	1,36	0,74	2,91	1,66	Průměrně h/týden volného času	Průměrně % volného času	
Průměrně hodin denně	7,78	4,76	0,86	1,06	0,95	1,27	1,15	0,37	0,83	0,69	1,71	0,15	0,44	0,46	0,56	0,19	0,11	0,42	0,24			
Průměrně % denně	32,40	19,85	3,59	4,43	3,97	5,28	4,78	1,53	3,47	2,89	7,11	0,63	1,84	1,93	2,34	0,81	0,44	1,73	0,99			29,93

Pracovní a vázaný čas

1 - spánek	6 - domácí práce, zahrada
2 - zaměstnání	7 - čas věnovaný dětem
3 - cesta do a ze zaměstnání	8 - sebevzdělávání
4 - stravování	9 - vaření, pečení
5 - osobní hygiena	10 - nákup

Volný čas

11 - sledování televize, videa, počítač	16 - setkávání s kamarádkami, kolegyněmi
12 - kultura (divadlo atd.)	17 - ruční práce
13 - četba	18 - pasivní odpočinek
14 - sport a turistika	19 - jiné činnosti
15 - návštěva přátel, příbuzných	

Týdenní časový snímek - skupina č. 1 - vysokoškolské vzdělání

Respondenti č. 3,8,10,11,12,16,20,22,24,25,26,27,29,30,31,34,35,36,37,39,40

Celkem 21 respondentů

Činnost	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	Průměr. hod. volného času	Průměr. h/den volného času	
Celkový počet hodin	Pondělí	153	147	23	27,5	19,5	15,5	24,5	7,5	9,5	16,5	30	0	9	6,5	0	7,5	1	5	1,5	2,88	4,54
	Úterý	152,5	144,5	22	26	19,5	14,5	20	19	9	8,5	34,5	3	5	9,5	6	0	0	5	5,5	3,26	
	Středa	152	134	23,5	27,5	20	11	28	9,5	10	18	45	2,5	7,5	2	3	0	2	3,5	5	3,36	
	Čtvrtek	151	139,5	22,5	25,5	16,5	17	22,5	10,5	14	12,5	31	7	8,5	7	0	4,5	1	7,5	6	3,45	
	Pátek	142	138	24,5	22	16,5	18	22	8,5	13	13	23,5	0	7	3,5	30,5	10	0	6	6	4,12	
	Sobota	179	1	1,5	31	19,5	48,5	18,5	16	24	27	38	8	13	17	25	12,5	4	7,5	13	6,57	
	Neděle	179,5	0	0	28	20	38,5	23,5	9	27,5	6,5	52	11	20,5	19	33,5	1	0	17,5	17	8,17	
Průměrně hodin týdně	27,73	17,60	2,93	4,69	3,29	4,08	3,98	2,00	2,68	2,55	6,35	0,79	1,76	1,61	2,45	0,89	0,20	1,30	1,35	Průměrně h/týden volného času	Průměrně % volného času	
Průměrně hodin denně	3,96	2,51	0,42	0,67	0,47	0,58	0,57	0,29	0,38	0,36	0,91	0,11	0,25	0,23	0,35	0,13	0,03	0,19	0,19			
Průměrně % denně	16,50	10,48	1,74	2,79	1,96	2,43	2,37	1,19	1,59	1,52	3,78	0,47	1,05	0,96	1,46	0,53	0,12	0,77	0,80	31,81		18,93

Pracovní a vázaný čas

- 1 - spánek
- 2 - zaměstnání
- 3 - cesta do a ze zaměstnání
- 4 - stravování
- 5 - osobní hygiena

- 6 - domácí práce, zahrada
- 7 - čas věnovaný dětem
- 8 - sebevzdělávání
- 9 - vaření, pečení
- 10 - nákup

Volný čas

- 11 - sledování televize, videa, počítač
- 12 - kultura (divadlo atd.)
- 13 - četba
- 14 - sport a turistika
- 15 - návštěva přátel, příbuzných

- 16 - setkávání s kamarádkami, kolegyněmi
- 17 - ruční práce
- 18 - pasivní odpočinek
- 19 - jiné činnosti

Příloha č- 4

Týdenní časový snímek - skupina č. 2 - středoškolské vzdělání

Respondenti č. 1,2,4,5,6,7,9,13,14,15,17,18,19,21,23,28,32,33,38

Celkem 19 respondentů

Činnost	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	Průměr. hod. volného času	Průměr. h/den volného času	
Celkový počet hodin	Pondělí	148	120,5	24,5	14,5	18,5	15	28	2	16	12,5	32	0	4,5	7	3	2,5	1,5	6	0	2,97	3,98
	Úterý	140,5	129	24	14	19,5	20	25	3	12	11	29,5	0	7,5	3	3	3	1	10	1	3,05	
	Středa	145	125,5	24	15,5	20	19	23	2	11,5	15,5	25,5	0	7,5	6	3	2	2,5	5,5	3	2,89	
	Čtvrtek	143,5	130,5	23,5	16	20	19	25	2	10,5	16	31	0	3,5	2	3	0	3	6	1,5	2,63	
	Pátek	139	124,5	24	13	21,5	20,5	17,5	1,5	11	20,5	27	7,5	7	3	1	5,5	1,5	5,5	5	3,32	
	Sobota	176,5	0	4	19	18,5	60,5	19,5	9	33	8	34,5	0	10	18	21	6	4,5	12	2	5,68	
	Neděle	175,5	0	0	18	17	38	24,5	3	32,5	9	44	3	13	26	25,5	0	7,5	19,5	0	7,29	
Průměrně hodin týdně	26,70	15,75	3,10	2,75	3,38	4,80	4,06	0,56	3,16	2,31	5,59	0,26	1,33	1,63	1,49	0,48	0,54	1,61	0,31	Průměrně h/týden volného času	Průměrně % volného času	
Průměrně hodin denně	3,81	2,25	0,44	0,39	0,48	0,69	0,58	0,08	0,45	0,33	0,80	0,04	0,19	0,23	0,21	0,07	0,08	0,23	0,04	Průměrně h/den volného času		
Průměrně % denně	15,89	9,38	1,85	1,64	2,01	2,86	2,42	0,33	1,88	1,38	3,33	0,16	0,79	0,97	0,89	0,28	0,32	0,96	0,19	27,84		16,57

Pracovní a vázaný čas

1 - spánek	6 - domácí práce, zahrada
2 - zaměstnání	7 - čas věnovaný dětem
3 - cesta do a ze zaměstnání	8 - sebevzdělávání
4 - stravování	9 - vaření, pečení
5 - osobní hygiena	10 - nákup

11 - sledování televize, videa, počítač
12 - kultura (divadlo atd.)
13 - četba
14 - sport a turistika
15 - návštěva přátel, příbuzných

Volný čas

16 - setkávání s kamarádkami, kolegyněmi
17 - ruční práce
18 - pasivní odpočinek
19 - jiné činnosti

Týdenní časový snímek - skupina č. 3 - děti do 10-ti let

Respondenti č. 1,2,3,4,5,6,7,35,37,38,39

Celkem 11 respondentů

Činnost	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	Průměr. hod. volného času	Průměr. h/den volného času	
Celkový počet hodin	Pondělí	85,5	45	8,5	13,5	10	14,5	45	2	7	3,5	14	0	6,5	2,5	2	1	1	2,5	0	2,68	3,97
	Úterý	81	47	8	14,5	10	17	37,5	4	7,5	2,5	10,5	0	7	3	8	1	1	3,5	1	3,18	
	Středa	81,5	43	8	13,5	10,5	12,5	40	2	8	8	16,5	1	4,5	5	3	2	1	3	1	3,36	
	Čtvrtek	79,5	50,5	7	16	11	11	34,5	2	10	9	17	0	4	3	0	3,5	3	1	2	3,05	
	Pátek	76,5	42,5	9	14,5	12,5	17	28	1	9,5	16,5	13,5	4,5	4,5	2	3	2	1	3,5	3	3,36	
	Sobota	94	0	0	16	11,5	35,5	27,5	0	13	7,5	17	0	10	7,5	12	3	2	5,5	2	5,36	
	Neděle	92,5	0	0	11,5	10	23	31,5	2	12	6,5	18	0	5	19	15	1	3	8	6	6,82	
Průměrně hodin týdně	14,76	5,70	1,01	2,49	1,89	3,26	6,10	0,33	1,68	1,34	2,66	0,14	1,04	1,05	1,08	0,34	0,30	0,68	0,38	Průměrně h/týden volného času	Průměrně % volného času	
Průměrně hodin denně	2,11	0,81	0,14	0,36	0,27	0,47	0,87	0,05	0,24	0,19	0,38	0,02	0,15	0,15	0,15	0,05	0,04	0,10	0,05			
Průměrně % denně	8,79	3,39	0,60	1,48	1,12	1,94	3,63	0,19	1,00	0,80	1,58	0,08	0,62	0,63	0,64	0,20	0,18	0,40	0,22	27,82		16,56

Pracovní a vázaný čas

1 - spánek	6 - domácí práce, zahrada
2 - zaměstnání	7 - čas věnovaný dětem
3 - cesta do a ze zaměstnání	8 - sebevzdělávání
4 - stravování	9 - vaření, pečení
5 - osobní hygiena	10 - nákup

Volný čas

11 - sledování televize, videa, počítač	16 - setkávání s kamarádkami, kolegyněmi
12 - kultura (divadlo atd.)	17 - ruční práce
13 - četba	18 - pasivní odpočinek
14 - sport a turistika	19 - jiné činnosti
15 - návštěva přátel, příbuzných	

Příloha č. 6

Týdenní časový snímek - skupina č. 4 - děti nad 10 let

Respondenti č. 8,9,12,13,14,15,20,21,22,30,33,34

Celkem 12 respondentů

Činnost	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	Průměr. hod. volného času	Průměr. h/den volného času	
Celkový počet hodin	Pondělí	93	85	15,5	8	13,5	10,5	6,5	2	10	15	24	0	2	2	0	0	0	1	0	2,42	3,96
	Úterý	88,5	90	16	7	14	8,5	5,5	8	6	7,5	21	3	3	2,5	0	1	0	4,5	2	3,08	
	Středa	89,5	84,5	15	9	13,5	11,5	9	1	6	9,5	24	0	4,5	2	0	0	2	2	5	3,29	
	Čtvrtek	90,5	88,5	15,5	7,5	12	13	10,5	2	7	10	19,5	0	5,5	0	0	0	0	3,5	3	2,63	
	Pátek	87	91	15,5	5	12,5	8,5	11,5	0	9,5	7,5	9,5	3	3	1	13,5	6	0	4	0	3,33	
	Sobota	109,5	1	4	12	10,5	34	8	12	17,5	12	21	0	3	11	16	3	2	5,5	6	5,63	
	Neděle	109	0	0	12	11,5	24	13,5	4	23,5	2	33,5	6	10	13	10	0	3	9	4	7,38	
Průměrně hodin týdně	16,68	11,00	2,04	1,51	2,19	2,75	1,61	0,73	1,99	1,59	3,81	0,30	0,78	0,79	0,99	0,25	0,18	0,74	0,50	Průměrně h/týden volného času	Průměrně % volného času	
Průměrně hodin denně	2,38	1,57	0,29	0,22	0,31	0,39	0,23	0,10	0,28	0,23	0,54	0,04	0,11	0,11	0,14	0,04	0,03	0,11	0,07			
Průměrně % denně	9,93	6,55	1,21	0,90	1,30	1,64	0,96	0,43	1,18	0,94	2,27	0,18	0,46	0,47	0,59	0,15	0,10	0,44	0,30	27,75		16,52

Pracovní a vázaný čas

1 - spánek	6 - domácí práce, zahrada
2 - zaměstnání	7 - čas věnovaný dětem
3 - cesta do a ze zaměstnání	8 - sebevzdělávání
4 - stravování	9 - vaření, pečení
5 - osobní hygiena	10 - nákup

Volný čas

11 - sledování televize, videa, počítač	16 - setkávání s kamarádkami, kolegyněmi
12 - kultura (divadlo atd.)	17 - ruční práce
13 - četba	18 - pasivní odpočinek
14 - sport a turistika	19 - jiné činnosti
15 - návštěva přátel, příbuzných	

Příloha č. 7

Týdenní časový snímek - skupina č. 7 - bezdětní

Respondenti č. 10,11,16,17,18,19,23,24,25,26,27,28,29,31,32,36

Celkem 16 respondentů

Činnost	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	Průměr. hod. volného času	Průměr. h/den volného času	
Celkový počet hodin	Pondělí	115,5	129,5	22,5	18,5	13,5	5,5	1	5,5	7,5	9,5	23	0	5	7	1	9	1,5	7,5	1,5	3,47	4,77
	Úterý	117,5	128,5	21	16,5	14	7	2	10	6,5	9,5	30,5	0	2,5	6	1	1	0	7	3,5	3,22	
	Středa	119	124	23,5	18,5	15	6	2	6,5	6,5	14	30	1,5	6	1	3	0	1,5	4	2	3,06	
	Čtvrtek	117,5	123	22,5	17	12,5	10	2,5	8,5	7,5	9,5	23,5	7	2,5	4	3	1	1	9	2,5	3,34	
	Pátek	110,5	121	23	14,5	11	13	0	6	5	9,5	27,5	0	6,5	3,5	13	7,5	0,5	4	8	4,41	
	Sobota	143	0	1,5	22	14	37,5	2,5	9	25,5	14,5	31,5	8	10	16,5	18	10,5	4,5	8,5	7	7,16	
	Neděle	144,5	0	0	20,5	14,5	27,5	3	6	21,5	7	42,5	6	16,5	13	34	0	1,5	19	7	8,72	
Průměrně hodin týdně	21,69	15,65	2,85	3,19	2,36	2,66	0,33	1,29	2,00	1,84	5,21	0,56	1,23	1,28	1,83	0,73	0,26	1,48	0,79	Průměrně h/týden volného času	Průměrně % volného času	
Průměrně hodin denně	3,10	2,24	0,41	0,46	0,34	0,38	0,05	0,18	0,29	0,26	0,74	0,08	0,18	0,18	0,26	0,10	0,04	0,21	0,11	Průměrně h/týden volného času		
Průměrně % denně	12,91	9,32	1,70	1,90	1,41	1,58	0,19	0,77	1,19	1,09	3,10	0,33	0,73	0,76	1,09	0,43	0,16	0,88	0,47	33,38		19,87

Pracovní a vázaný čas

1 - spánek	6 - domácí práce, zahrada
2 - zaměstnání	7 - čas věnovaný dětem
3 - cesta do a ze zaměstnání	8 - sebevzdělávání
4 - stravování	9 - vaření, pečení
5 - osobní hygiena	10 - nákup

Volný čas

11 - sledování televize, videa, počítač	16 - setkávání s kamarádkami, kolegyněmi
12 - kultura (divadlo atd.)	17 - ruční práce
13 - četba	18 - pasivní odpočinek
14 - sport a turistika	19 - jiné činnosti
15 - návštěva přátel, příbuzných	

Příloha č. 8

Týdenní časový snímek - skupina č. 6 - 1 dítě

Respondenti č. 1,2,6,7,8,9,33

Celkem 7 respondentů

Činnost	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	Průměr. hod. volného času	Průměr. h/den volného času	
Celkový počet hodin	Pondělí	56	39	8	4,5	5,5	7	19	0	5	3	13,5	0	2	3	2	0	0	0,5	0	3,00	4,24
	Úterý	51	40	7,5	4,5	5,5	10,5	17,5	1	5	2,5	10	0	3	4,5	2	0	1	1,5	1	3,29	
	Středa	55,5	41	6,5	4,5	6,5	10,5	14	0	3,5	8	8	0	1,5	4,5	0	2	0	1	1	2,57	
	Čtvrtek	51	41	6,5	5	6	11,5	16	0,5	4,5	5,5	11,5	0	2,5	2	0	0	3	0,5	1	2,93	
	Pátek	50,5	41	7	3,5	7,5	5	10,5	0	3	10,5	7	7,5	2	2	1	3,5	1	2,5	3	4,21	
	Sobota	64,5	0	0	5	7	21,5	12	0	10	4,5	14,5	0	6	7	9	1	3	3	0	6,21	
	Neděle	60	0	0	6	4	18	13,5	0	10	4	18,5	3	6	10	2	0	5	8	0	7,50	
Průměrně hodin týdně	9,71	5,05	0,89	0,83	1,05	2,10	2,56	0,04	1,03	0,95	2,08	0,26	0,58	0,83	0,40	0,16	0,33	0,43	0,15	Průměrně h/týden volného času	Průměrně % volného času	
Průměrně hodin denně	1,39	0,72	0,13	0,12	0,15	0,30	0,37	0,01	0,15	0,14	0,30	0,04	0,08	0,12	0,06	0,02	0,05	0,06	0,02			
Průměrně % denně	5,78	3,01	0,53	0,49	0,63	1,25	1,53	0,02	0,61	0,57	1,24	0,16	0,34	0,49	0,24	0,10	0,19	0,25	0,09	29,71		17,69

Pracovní a vázaný čas

1 - spánek	6 - domácí práce, zahrada
2 - zaměstnání	7 - čas věnovaný dětem
3 - cesta do a ze zaměstnání	8 - sebevzdělávání
4 - stravování	9 - vaření, pečení
5 - osobní hygiena	10 - nákup

Volný čas

11 - sledování televize, videa, počítač	16 - setkávání s kamarádkami, kolegyněmi
12 - kultura (divadlo atd.)	17 - ruční práce
13 - četba	18 - pasivní odpočinek
14 - sport a turistika	19 - jiné činnosti
15 - návštěva přátel, příbuzných	

Příloha č. 9

Týdenní časový snímek - skupina č. 5 - 2 a více dětí

Respondenti č. 3,4,5,10,12,13,14,15,20,21,22,30,33,34,35,37,38,39

Celkem 18 respondentů

Činnost	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	Průměr. hod. volného času	Průměr. h/den volného času	
Celkový počet hodin	Pondělí	136,5	107	20	19,5	20	20	32,5	6	13	17	26,5	0	6,5	2,5	0	1	1	3	0	2,25	3,79
	Úterý	132,5	114	20,5	19	20,5	16,5	26	13	9	8,5	24,5	3	7,5	1	6	2	0	6,5	2	2,92	
	Středa	129	102,5	20,5	20	19,5	16	35	5	11,5	11	34,5	1	7,5	3,5	3	0	3	4,5	5	3,44	
	Čtvrtek	132,5	114	20	21	18,5	15	29,5	5,5	14	13,5	26	0	8,5	2	0	3,5	0	4,5	4	2,69	
	Pátek	126,5	108,5	21,5	17,5	19,5	22,5	29,5	2	18	15	18	0	6,5	1	15,5	4,5	0	6	0	2,86	
	Sobota	155	1	4	25	17,5	55,5	24	14	24,5	16	28	0	7,5	11,5	24	5	3	8,5	8	5,31	
	Neděle	158	0	0	20,5	20	33	31,5	6	31	4,5	37,5	3	11	25	26	1	2	10	12	7,08	
Průměrně hodin týdně	24,25	13,68	2,66	3,56	3,39	4,46	5,20	1,29	3,03	2,14	4,88	0,18	1,38	1,16	1,86	0,43	0,23	1,08	0,78	Průměrně h/týden volného času	Průměrně % volného času	
Průměrně hodin denně	3,46	1,95	0,38	0,51	0,48	0,64	0,74	0,18	0,43	0,31	0,70	0,03	0,20	0,17	0,27	0,06	0,03	0,15	0,11			
Průměrně % denně	14,43	8,14	1,58	2,12	2,02	2,66	3,10	0,77	1,80	1,27	2,90	0,10	0,82	0,69	1,11	0,25	0,13	0,64	0,46	26,56		15,81

Pracovní a vázaný čas

1 - spánek	6 - domácí práce, zahrada
2 - zaměstnání	7 - čas věnovaný dětem
3 - cesta do a ze zaměstnání	8 - sebevzdělávání
4 - stravování	9 - vaření, pečení
5 - osobní hygiena	10 - nákup

Volný čas

11 - sledování televize, videa, počítač	16 - setkávání s kamarádkami, kolegyněmi
12 - kultura (divadlo atd.)	17 - ruční práce
13 - četba	18 - pasivní odpočinek
14 - sport a turistika	19 - jiné činnosti
15 - návštěva přátel, příbuzných	

Vyhodnocení skupin

Příloha č. 11

Průměrně hodin volného času												
Skup.	Typ skupiny	Počet resp.	Po	Út	St	Čt	Pá	So	Ne	Denně	Týdně	%
1	Vzdělání vysokoškolské	21	2,88	3,26	3,36	3,45	4,12	6,57	8,17	4,54	31,81	18,93
2	Vzdělání středoškolské	19	2,97	3,05	2,89	2,63	3,32	5,68	7,29	3,98	27,84	16,57
3	Děti do 10 let	11	2,68	3,18	3,36	3,05	3,36	5,36	6,82	3,97	27,82	16,56
4	Děti od 11 let do 20 let	12	2,42	3,08	3,29	2,63	3,33	5,63	7,38	3,96	27,75	16,52
5	2 a více dětí do 20 let	18	2,25	2,92	3,44	2,69	2,86	5,31	7,08	3,79	26,56	15,81
6	1 dítě do 20 let	7	3,00	3,29	2,57	2,93	4,21	6,21	7,50	4,24	29,71	17,69
7	Bezdětní děti nad 20 let	16	3,47	3,22	3,06	3,34	4,41	7,16	8,72	4,77	33,38	19,87